

Rekenmodel vaststelling maximumaantal coffeeshops

Methodiek voor de berekening en toetsing van het maximumaantal
coffeeshops

SIMONE VAN BREDA

Inhoudsopgave

Inleiding.....	2
1. Gemeentelijke praktijk: grote verschillen in aantallen coffeeshops.....	3
2. Vaststelling van coffeeshopbeleid door gemeenten.....	4
2.1 Historische totstandkoming en bestendiging van maxima.....	4
2.2 Gebruik van beleidsmatige vuistregels.....	4
2.3 Regionale afspraken.....	4
2.4 Beperkte aandacht voor vraag en verzorgingsgebied.....	5
3. Onderzoeken naar objectieve totstandkoming van het aantal coffeeshops.....	5
3.1 Breuer & Intraval – rekenmodel op basis van vraag en normproductiviteit.....	5
3.2 Ecorys – Economische behoeftebepaling met scenario's.....	6
3.3 Breuer & Intraval – marktruimteberekening met expliciete aannames en bandbreedte.....	7
3.4 Overeenkomsten in de rekenmodellen.....	7
4. Rekenmodel voor de inschatting van het aantal coffeeshops.....	8
Opzet van het rekenmodel.....	8
Stap 1. Vaststelling van de gemeentelijke basisomvang.....	8
Stap 2. Vaststelling van de aanwezigheid en omvang van bovenlokale vraag.....	9
Stap 3. Afbakening van het verzorgingsgebied.....	9
Stap 4. Berekening van de vraag (koopmomenten).....	9
A. Omvangklasse (op basis van stap 1).....	10
B. Marktklasse (op basis van stap 2 en 3).....	10
C. Scenario's.....	11
Stap 5. Vaststelling van de normproductiviteit.....	12
A. Uitgangspunt: normproductiviteit is geen uniform gegeven.....	12
B. Normklassen (afgeleid uit referentieonderzoeken).....	12
C. Koppeling aan stap 4.....	13
D. Berekening van de afzonderlijke vraagcomponenten.....	16
E. Vergelijking met de praktijk.....	17
F. Afbakening tussen berekening en beleid.....	17
6. Rekenvoorbeeld.....	18
6.1 Rekenvoorbeeld 1: Helmond.....	18
6.2 Rekenvoorbeeld 2: Rotterdam.....	25
7. Methodische verantwoording.....	33
7.1 Aanleiding en doelstelling.....	33
7.3 Afbakening van de relevante populatie (leeftijdsgroondslag).....	33
7.5 Differentiatie in de toepassing van β per normklasse.....	34
7.7 Beperking van lokale herberekening van vraagparameters.....	35
7.9 Methodische positionering van het rekenmodel.....	35
Bijlagen.....	36

Inleiding

In Nederland bestaat geen wettelijk vastgelegde norm voor het aantal coffeeshops per gemeente. Gemeenten beschikken over beleidsruimte om het aantal coffeeshops te maximaliseren, veelal ter bescherming van openbare orde, leefbaarheid of beheersbaarheid. In de praktijk wordt daarbij regelmatig gebruikgemaakt van beleidsmatige vuistregels, waarbij wordt verwezen naar een bandbreedte van één coffeeshop per circa 15.000 tot 20.000 inwoners. Deze benadering fungeert als bestuurlijk oriëntatiepunt, maar is niet wettelijk genormeerd en berust niet op een expliciete berekening van vraag en capaciteit.

Het instellen van een maximumaantal coffeeshops leidt tot feitelijke schaarste. Zoals volgt uit vaste jurisprudentie, de handreiking *Schaarse vergunningen* van de VNG en recente rechtspraak over coffeeshops, brengt feitelijke schaarste geen toepassing van het Dienstenrichtlijn-regime met zich mee, maar wel verzwaarde motiveringseisen op grond van het nationale bestuursrecht. Een maximumstelsel vormt een ingrijpende beleidsmaatregel en moet daarom voldoen aan de eisen van zorgvuldigheid, evenredigheid en non-willekeur (artikel 3:4 Awb).

Dit betekent dat een gemeente bij het vaststellen van een maximum niet kan volstaan met een historisch gegroeid aantal of een abstracte inwonernorm, maar objectief moet motiveren:

- welk concreet probleem met de maximalisering wordt beoogd te adresseren;
- waarom een maximum noodzakelijk en geschikt is;
- waarom minder ingrijpende maatregelen onvoldoende zijn;
- en waarom juist het gekozen aantal proportioneel is.

Tegen deze achtergrond neemt het belang toe van een inzichtelijke en toetsbare onderbouwing van het aantal coffeeshops. Dit geldt los van de vraag of coffeeshops als schaarse vergunningen kwalificeren, maar volgt rechtstreeks uit de Awb-evenredigheidstoets en het Didam-kader bij feitelijke schaarste.

Naast beleidsmatige inwonernormen bestaan in Nederland onderzoeken waarin het benodigde aantal coffeeshops wordt berekend op basis van feitelijke vraag en capaciteit, waarbij expliciet rekening wordt gehouden met het verzorgingsgebied van coffeeshops. Dergelijke berekeningen zijn onder meer uitgevoerd door onderzoeksbureaus als Ecorys en Breuer & Intraval. Deze notitie beschrijft deze berekeningsmethodiek en plaatst deze naast de veelgebruikte beleidsmatige vuistregels, met als doel een objectief en reproduceerbaar kader te bieden voor de onderbouwing van een maximumaantal coffeeshops in situaties van feitelijke schaarste.

1. Gemeentelijke praktijk: grote verschillen in aantallen coffeeshops

In de gemeentelijke praktijk blijkt dat het aantal toegestane coffeeshops sterk uiteenloopt. Gemeenten hanteren zeer verschillende maxima, variërend van nulbeleid tot meerdere coffeeshops, zonder dat hiervoor een landelijk uniform kader bestaat. Nederland telt per eind 2024 342 gemeenten. Daarvan staan 103 gemeenten coffeeshops toe, terwijl 233 gemeenten een expliciet nulbeleid voeren en 6 gemeenten geen expliciet coffeshopbeleid hebben.¹

In vrijwel alle gemeenten die coffeeshops toestaan, is het aantal coffeeshops beleidsmatig gemaximeerd. Een dergelijk maximumstelsel betekent dat het aantal beschikbare coffeshopvergunningen is begrensd en dat niet iedere potentiële gegadigde die in beginsel aan de voorwaarden voldoet, daadwerkelijk kan toetreden. Daarmee is sprake van feitelijke schaarste, zoals omschreven in de VNG-handreiking Schaarze vergunningen.² Deze constatering vormt het vertrekpunt voor de hierna beschreven vergelijking tussen gemeenten.

Deze verschillen zijn op zichzelf verklaarbaar vanuit lokale beleidsvrijheid, maar vallen met name op wanneer vergelijkbare gemeenten sterk uiteenlopende keuzes maken.

Bij vergelijking van gemeenten met een vergelijkbaar inwonertal, stedelijk karakter en regionale functie blijkt dat het aantal coffeeshops aanzienlijk kan verschillen. Zo telden gemeenten met een inwonertal rond 160.000 inwoners eind 2024 uiteenlopende aantallen coffeeshops: Amersfoort (circa 160.000 inwoners) 7, Enschede (circa 162.000 inwoners) 10, Arnhem (circa 165.000 inwoners) 11 en Haarlem (circa 167.000 inwoners) 16 coffeeshops.³ Deze gemeenten bevinden zich in dezelfde orde van grootte qua inwonertal en vervullen allen een centrumfunctie in hun regio, maar hanteren desondanks duidelijk verschillende maxima. Uit openbare beleidsstukken blijkt niet steeds welke objectieve factoren deze verschillen rechtvaardigen.

Ook tussen centrumgemeenten of middelgrote steden met een vergelijkbare rol in hun regio zijn duidelijke discrepanties zichtbaar. Dit geldt niet alleen voor middelgrote steden, maar ook voor de grootste gemeenten. Per eind 2024 telden de vier grootste gemeenten de volgende aantallen coffeeshops: Amsterdam (circa 921.000 inwoners) 167, Rotterdam (circa 664.000 inwoners) 39, Den Haag (circa 566.000 inwoners) 36 en Utrecht (circa 368.000 inwoners) 12 coffeeshops.⁴ Hoewel deze gemeenten verschillen in omvang en stedelijke dynamiek, laat de vergelijking zien dat ook binnen deze groep geen eenduidige verhouding bestaat tussen inwonertal en aantal coffeeshops.

Daarnaast zijn ook buiten de G4 verschillen zichtbaar tussen gemeenten met een vergelijkbare regionale aantrekkingskracht en verzorgingsgebied. Zo telden Groningen (circa 238.000 inwoners) 9 en Nijmegen (circa 179.000 inwoners) 12 coffeeshops.⁵ Beide gemeenten vervullen een duidelijke centrumfunctie voor hun regio, maar hanteren verschillende maxima. Deze verschillen kunnen niet uitsluitend worden verklaard door inwonertal of oppervlakte, maar hangen mede samen met historisch gegroeide situaties en bestuurlijke keuzes.

De constatering dat vergelijkbare gemeenten tot uiteenlopende maxima komen, roept de vraag op in hoeverre de gehanteerde aantallen zijn gebaseerd op een objectieve en consistente onderbouwing. Dit geldt temeer nu het instellen van een maximumaantal coffeeshops leidt tot feitelijke schaarste. Uit de landelijke inventarisatie blijkt dat 102 van de 103 gemeenten die coffeeshops toestaan (99%) een expliciet maximumbeleid hanteren.⁶

Dit hoofdstuk beoogt niet te concluderen dat één bepaald aantal coffeeshops “juist” is, maar laat zien dat de huidige gemeentelijke praktijk wordt gekenmerkt door grote variatie, ook tussen gemeenten die op relevante kenmerken vergelijkbaar zijn. Deze variatie vormt de aanleiding om nader te bezien op welke wijze gemeenten hun maximumaantallen onderbouwen en welke rol objectieve berekeningsmethoden daarbij kunnen spelen.

¹ Breuer & Intraval, Coffeeshops in Nederland 2024: Aantallen coffeeshops en gemeentelijk beleid 1999–2024, Groningen: Breuer & Intraval (in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum), 2025, pp. 12–13.

² Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Handreiking schaarse vergunningen, Den Haag, 2022, pp. 9–10 en 13–14.

³ Breuer & Intraval, Coffeeshops in Nederland 2024, p. 38; inwonertallen: CBS StatLine 2024.

⁴ Breuer & Intraval, Coffeeshops in Nederland 2024, pp. 34–36; CBS StatLine 2024.

⁵ Breuer & Intraval, Coffeeshops in Nederland 2024, p. 38; CBS StatLine 2024.

⁶ Breuer & Intraval, Coffeeshops in Nederland 2024, p. 25.

2. Vaststelling van coffeeshopbeleid door gemeenten

Het coffeeshopbeleid wordt in Nederland primair vastgesteld op gemeentelijk niveau. De bevoegdheid om coffeeshops toe te staan en het aantal coffeeshops te maximaliseren vloeit voort uit de bevoegdheden van de burgemeester op grond van artikel 13b van de Opiumwet, in samenhang met diens verantwoordelijkheid voor de handhaving van de openbare orde en veiligheid. De gemeenteraad stelt doorgaans de beleidskaders vast, terwijl de burgemeester verantwoordelijk is voor de uitvoering, waaronder vergunningverlening en handhaving.

In de praktijk wordt het coffeeshopbeleid vastgelegd in afzonderlijke coffeeshopnota's, in bredere beleidsnota's op het terrein van openbare orde en veiligheid, of in beleidsregels zoals het Damoclesbeleid. Veelal betreft het beleidsregels in de zin van artikel 1:3, vierde lid, Awb, al dan niet aangevuld met uitvoeringsbesluiten.⁷

2.1 Historische totstandkoming en bestendiging van maxima

Uit landelijke inventarisaties blijkt dat het maximumaantal coffeeshops in veel gemeenten historisch is gegroeid. In een aanzienlijk deel van de gemeenten is het maximum gebaseerd op het aantal coffeeshops dat op een bepaald moment feitelijk aanwezig was, bijvoorbeeld na saneringsrondes of beleidswijzigingen in eerdere decennia.

Deze historisch gegroeide maxima zijn in veel gevallen later bestendigd in beleidsstukken, zonder dat bij herzieningen opnieuw expliciet is onderzocht of het vastgestelde aantal nog aansluit bij de actuele situatie. Breuer & Intraval constateren dat in veel gemeenten het huidige maximum al langere tijd ongewijzigd is gebleven.⁸

2.2 Gebruik van beleidsmatige vuistregels

Bij de vaststelling of herziening van coffeeshopbeleid maken gemeenten regelmatig gebruik van beleidsmatige vuistregels. In gemeentelijke beleidsstukken wordt vaak verwezen naar een bandbreedte van één coffeeshop per circa 15.000 tot 20.000 inwoners. In sommige gevallen wordt daarnaast een minimuminwonertal genoemd alvorens een coffeeshop kan worden toegestaan.

Deze vuistregels worden doorgaans gepresenteerd als algemeen aanvaarde uitgangspunten, maar zij zijn niet wettelijk vastgelegd en kennen geen uniforme herkomst. Uit de landelijke monitor blijkt dat deze normen vooral fungeren als bestuurlijk oriëntatiekader en niet zijn gebaseerd op een expliciete berekening van vraag, aanbod of verzorgingsgebied.⁹

2.3 Regionale afspraken

Naast lokaal vastgesteld beleid spelen in een beperkt aantal gevallen regionale afspraken een rol bij de totstandkoming van coffeeshopbeleid. Uit de landelijke monitor blijkt dat 11 van de 103 gemeenten met coffeeshopbeleid aangeven dat hun beleid mede is gebaseerd op regionale afspraken. Deze afspraken hebben volgens de monitor voornamelijk betrekking op het maximum aantal coffeeshops binnen de regio en op het al dan niet (actief) handhaven van het ingezetenen criterium.¹⁰

Een concreet uitgewerkt voorbeeld van regionale afspraken is te vinden in Twente. In de door het Districtelijk Veiligheidsoverleg Twente vastgestelde regionale afspraken is bepaald dat bij het toestaan van coffeeshops wordt uitgegaan van een norm van één coffeeshop per 15.000 tot 20.000 inwoners, waarbij tevens een ondergrens van 40.000 inwoners wordt gehanteerd alvorens een coffeeshop kan worden toegestaan.¹¹ In dezelfde regionale afspraken is vastgelegd dat bij de toepassing van deze norm rekening wordt gehouden met het verzorgingsgebied van coffeeshops en dat coffeeshops in de gemeenten Almelo, Hengelo en Enschede een bovenlokale regiofunctie vervullen.¹² Tevens is opgenomen dat regionale afstemming noodzakelijk wordt geacht

⁷ Artikel 13b Opiumwet; artikel 1:3, vierde lid, Awb.

⁸ Breuer & Intraval, Coffeeshops in Nederland 2024: Aantallen coffeeshops en gemeentelijk beleid 1999–2024, Groningen: Breuer & Intraval (in opdracht van het WODC), 2025, pp. 21–22.

⁹ Breuer & Intraval, Coffeeshops in Nederland 2024, pp. 40–41.

¹⁰ Breuer & Intraval, Coffeeshops in Nederland 2024, p. 49.

¹¹ D1 Regionale afspraken ten aanzien van coffeeshopbeleid 2022 en verder (Districtelijk Veiligheidsoverleg Twente), p. 2.

¹² D1 Regionale afspraken ten aanzien van coffeeshopbeleid 2022 en verder (Districtelijk Veiligheidsoverleg Twente), p. 2.

om te voorkomen dat het coffeeshopbeleid van individuele gemeenten leidt tot ongewenste verplaatsingseffecten (waterbedeffecten) binnen de regio.¹³

Dat regionale afstemming niet beperkt is tot Twente blijkt ook uit andere gemeentelijke beleidsdocumenten. Zo is in het voormalige coffeeshopbeleid van de gemeente Leerdam vastgelegd dat het coffeeshopbeleid in regionaal verband tot stand is gekomen en dat dit beleid voor Leerdam heeft geleid tot het toestaan van één coffeeshop.¹⁴ Eveneens wordt in het coffeeshopbeleid van Den Helder expliciet verwezen naar de wens om het lokale beleid vanuit regionaal perspectief af te stemmen, waarbij wordt benadrukt dat regionale uniformiteit bijdraagt aan het voorkomen van verplaatsing van overlast en bezoekersstromen naar omliggende gemeenten.¹⁵

Regionale afspraken hebben geen zelfstandige juridische status en werken uitsluitend door in het gemeentelijke coffeeshopbeleid voor zover zij expliciet zijn vastgelegd in lokaal vastgestelde beleidsstukken of besluiten. Niettemin laten de voorbeelden zien dat regionale afstemming in de praktijk wordt gebruikt om maxima en aanvullende beleidskeuzes tussen gemeenten onderling af te stemmen.

2.4 Beperkte aandacht voor vraag en verzorgingsgebied

Wat in de vaststelling van coffeeshopbeleid veelal ontbreekt, is een expliciete analyse van de feitelijke vraag naar coffeeshops en het verzorgingsgebied waaruit die vraag afkomstig is. Slechts een beperkt aantal gemeenten maakt bij de vaststelling of herziening van het beleid gebruik van kwantitatieve onderzoeken naar vraag, aanbod en capaciteit.

In de meeste gevallen wordt volstaan met verwijzingen naar inwonertal, openbare orde of historisch gegroeide aantallen. Een expliciete onderbouwing van het gekozen maximum aan de hand van het daadwerkelijke verzorgingsgebied ontbreekt veelal.¹⁶

Het coffeeshopbeleid wordt in Nederland primair lokaal vastgesteld, maar komt in de praktijk tot stand via een combinatie van historisch gegroeide keuzes, beleidsmatige vuistregels en in een beperkt aantal gevallen regionale afspraken. Regionale afstemming betreft vooral het maximumaantal coffeeshops en aanvullende criteria, maar is niet uniform en kent geen zelfstandige juridische status. Een expliciete, reproduceerbare onderbouwing van het gekozen maximum op basis van vraag en verzorgingsgebied ontbreekt in veel gevallen.

3. Onderzoeken naar objectieve totstandkoming van het aantal coffeeshops

Zoals in hoofdstuk 1 is uiteengezet, leidt het vaststellen van een maximumaantal coffeeshops tot feitelijke schaarste. Door deze beleidsmatige begrenzing kan niet iedere potentiële gegadigde die aan de gestelde voorwaarden voldoet, toegang krijgen tot de markt. Beleidsmatige schaarste brengt verplichtingen met zich mee, waaronder eisen van transparantie, objectiviteit en een deugdelijke motivering van het gekozen maximumaantal. Hoewel gemeenten in de praktijk vaak terugvallen op beleidsmatige vuistregels, zoals inwonernormen, hebben sommige gemeenten ter onderbouwing van hun maximumbeleid onderzoek laten uitvoeren naar de vraag, marktruimte of benodigde capaciteit van coffeeshops. In de praktijk komt het echter voor dat de uitkomsten van deze onderzoeken niet worden gevolgd en bij de vaststelling of handhaving van het maximumaantal buiten beschouwing blijven.

3.1 Breuer & Intraval – rekenmodel op basis van vraag en normproductiviteit

Breuer & Intraval is door de gemeente Amsterdam als opdrachtgever gevraagd om te bepalen wat het benodigde aantal coffeeshops is in 2020 en 2025, zowel voor de totale gebruikersgroep (ingezetenen en niet-ingezetenen) als voor de lokale gebruikersgroep.¹⁷ De context is nadrukkelijk grootstedelijk, met een verzorgingsgebied dat de gemeentegrenzen overstijgt en met een afzonderlijke vraagcomponent door (buitenlandse) bezoekers.¹⁸

Het rapport werkt met drie expliciete stappen: (1) vaststellen van de vraag naar cannabisproducten, (2) bepalen van een norm voor productiviteit, en (3) berekenen van het benodigde aantal coffeeshops, zowel voor lokale

¹³ D1 Regionale afspraken ten aanzien van coffeeshopbeleid 2022 en verder (Districtelijk Veiligheidsoverleg Twente), p. 1.

¹⁴ Gemeente Leerdam, Integraal horecabeleid en coffeeshopbeleid, paragraaf regionale afstemming.

¹⁵ Gemeente Den Helder, Coffeeshopbeleid Den Helder 2024, paragraaf regionale afstemming.

¹⁶ Breuer & Intraval, Coffeeshops in Nederland 2024, pp. 44–45.

¹⁷ Breuer & Intraval (in opdracht van WODC), Coffeeshops in Nederland 2024: Aantallen coffeeshops en gemeentelijk beleid 1999–2024, rapport (p. 5) – kernbevindingen over beleidsvormen en schaarse rechten/schaarstecontext. (Gebaseerd op lokaal beschikbaar rapportbestand; download via Breuer & Intraval-publicatiepagina.)

¹⁸ Snippe, J., Mennes, R. & Bieleman, B. (2020). De markt voor coffeeshops in de gemeente Amsterdam: 2020 en 2025. Breuer & Intraval. (p. 5–6: opdrachtgever, context, aantallen; p. 6: probleemstelling).

klanten als voor de totale klantenpopulatie.¹⁹ Voor de productiviteitsnorm wordt gewerkt met maandelijks koopmomenten; de norm wordt onder meer “exclusief Amsterdam” vastgesteld om vertekening door het specifieke toerisme- en bezoekersprofiel te beperken.²⁰

Voor de lokale markt berekent Breuer & Intraal het benodigde aantal coffeeshops in Amsterdam (2020) op 68.²¹ Wanneer ook de vraag van (buitenlandse) toeristen wordt meegerekend, volgt in de slotconclusie een bandbreedte van 161–180 (2020) en 185–207 (2025) benodigde coffeeshops.²²

Het rapport vermeldt dat het aantal coffeeshops in Amsterdam in 2020 volgens opgave van de gemeente is gedaald naar 166 coffeeshops.²³ Daarnaast blijkt uit de landelijke WODC-monitor dat Amsterdam eind 2024 feitelijk 167 coffeeshops heeft.⁶ Daarmee ligt het feitelijke aantal (2024) dicht bij de bandbreedte voor de totale gebruikersgroep (inclusief toeristen) dan bij het aantal voor uitsluitend de lokale markt.

Voor de beleidspraktijk is bovendien relevant dat Amsterdam in een raadsinformatiebrief expliciet stelt dat eerdere sluitingen niet hebben geleid tot vermindering van de vraag, en dat sluiting “geen oplossing” biedt voor het verkleinen van de vraag; de verwachting is evenmin dat spreiding/verplaatsing de vraag verkleint.²⁴ Deze beleidslijn ondersteunt het uitgangspunt dat de (bovenlokale) vraag niet automatisch afneemt door aanbodreductie, en dat de discussie over “benodigd aanbod” daardoor vooral verschuift naar beheersbaarheid en spreiding, niet naar vraagreductie via sluiting.

3.2 Ecorys – Economische behoeftebepaling met scenario’s

Ecorys is gevraagd een economische analyse te maken van het in Rotterdam benodigde aantal coffeeshops. De centrale vraagstelling is expliciet gesplitst in twee scenario’s: (i) exclusief toeristen en personen die buiten Rotterdam wonen, en (ii) inclusief deze groepen.²⁵

De kern van het rapport is een vraag-naar-aanbod-benadering waarin de benodigde capaciteit wordt afgeleid uit de geraamde vraag. Cruciaal is dat het onderzoek niet één uitkomst presenteert, maar scenario’s expliciet naast elkaar zet (exclusief vs. inclusief bovenlokale vraag), waardoor zichtbaar wordt dat de keuze voor een scenario beleidsmatig bepalend is.²⁶ Ecorys concludeert voor 2021 dat er economisch gezien 38–39 coffeeshops nodig zijn exclusief toeristen/niet-inwoners, en 46–47 indien toeristen/niet-inwoners wél worden meegerekend.

In de toelichting bij een beleidswijziging in Rotterdam wordt verwezen naar het in opdracht van de gemeente uitgevoerde onderzoek van Ecorys. Daarbij wordt uitsluitend aangesloten bij het scenario waarin alleen de vraag van Rotterdamse inwoners wordt betrokken. Voor dat scenario wordt geconcludeerd dat er “bij benadering 34 coffeeshops” nodig zijn en dat bij een toenmalig feitelijk aantal van circa 36 coffeeshops sprake is van een “min of meer” evenwicht tussen vraag en aanbod.²⁷

Hetzelfde Ecorys-onderzoek bevat echter ook een berekening waarin naast de vraag van Rotterdamse inwoners expliciet de vraag van toeristen en andere niet-inwoners wordt meegenomen. In dat scenario komt Ecorys tot een aanzienlijk hoger benodigd aantal coffeeshops, namelijk circa 46 tot 47 in 2021.²⁸ Dat deze uitkomst niet wordt

¹⁹ Snippe, J., Mennes, R. & Bieleman, B. (2020). De markt voor coffeeshops in de gemeente Amsterdam: 2020 en 2025. Breuer & Intraal. (p. 7–8: onderzoeksopzet en stappen; p. 8: gebruik koopmomenten en normproductiviteit).

²⁰ Snippe, J., Mennes, R. & Bieleman, B. (2020). De markt voor coffeeshops in de gemeente Amsterdam: 2020 en 2025. Breuer & Intraal. (p. 30–32: benodigd aantal coffeeshops lokale gebruikers; uitkomst 68 in 2020).

²¹ Snippe, J., Mennes, R. & Bieleman, B. (2020). De markt voor coffeeshops in de gemeente Amsterdam: 2020 en 2025. Breuer & Intraal. (p. 32: slotconclusie bandbreedtes 161–180 (2020) en 185–207 (2025)).

²² Breuer & Intraal (in opdracht van WODC). Coffeeshops in Nederland 2024: Aantallen coffeeshops en gemeentelijk beleid 1999–2024 (p. 22: Amsterdam 167; Rotterdam 39; Den Haag 36). (Gebaseerd op lokaal beschikbaar rapportbestand.)

²³ Gemeente Amsterdam, raadsinformatiebrief (16 mei 2025), gewijzigde versie (p. 4–5 van 7): passages over sluiting (“geen oplossing biedt voor het verkleinen van de vraag”) en spreiding (“verwachting ... niet dat daarmee de vraag ... zal verkleinen”), plus constatering dat eerdere pogingen via sluiting niet het gewenste effect hadden (p. 4).

²⁴ Gemeente Amsterdam, raadsinformatiebrief (16 mei 2025), gewijzigde versie (p. 4–5 van 7): passages over sluiting (“geen oplossing biedt voor het verkleinen van de vraag”) en spreiding (“verwachting ... niet dat daarmee de vraag ... zal verkleinen”), plus constatering dat eerdere pogingen via sluiting niet het gewenste effect hadden (p. 4).

²⁵ Heestermans, L., Kroesen, W. & Verkennis, A. (2017). De markt voor coffeeshops in de gemeente Rotterdam 2016–2021. Ecorys. (p. 6: gesplitste centrale vraagstelling exclusief/inclusief toeristen en niet-inwoners).

²⁶ Heestermans, L., Kroesen, W. & Verkennis, A. (2017). De markt voor coffeeshops in de gemeente Rotterdam 2016–2021. Ecorys. (p. 25: uitkomst 46–47 inclusief; in rapporttekst ook 38–39 exclusief voor 2021).

²⁷ Gemeente Rotterdam, toelichting bij beleidswijziging coffeeshopbeleid (CVDR 473654), passage waarin wordt verwezen naar het Ecorys-onderzoek en wordt gesproken over “bij benadering 34 coffeeshops” en “min of meer” balans bij circa 36 coffeeshops.

²⁸ Ecorys, De markt voor coffeeshops in de gemeente Rotterdam 2016–2021, 10 oktober 2017, p. 25 (scenario inclusief toeristen en niet-inwoners: benodigde capaciteit 46–47 coffeeshops in 2021).

betrokken in de beleidsmatige toelichting is opvallend, omdat het onderzoek zelf laat zien dat de feitelijke markt voor coffeeshops in Rotterdam breder is dan uitsluitend de lokale gebruikersgroep.

De feitelijke aantallen laten zien dat Rotterdam zich in de praktijk tussen beide scenario's bevindt: de WODC-monitor rapporteert voor eind 2024 een feitelijk aantal van 39 coffeeshops.²⁹

3.3 Breuer & Intraval – marktruimteberekening met expliciete aannames en bandbreedte

In Helmond is het onderzoek nadrukkelijk gekoppeld aan besluitvorming over verruiming van het maximumstelsel: het rapport vermeldt dat de burgemeester nadere besluitvorming met een onafhankelijk onderzoek wil onderbouwen, en dat daarom Breuer & Intraval is ingeschakeld.³⁰

Helmond hanteert een tweefasenopzet. In fase 1 wordt met een rekenmodel de potentiële marktruimte bepaald op basis van (i) klantenstromen en (ii) een landelijke norm voor productiviteit van coffeeshops.³¹ Het rapport werkt daarbij met een stappenplan (vraag bepalen; normproductiviteit bepalen; marktruimte berekenen) en vermeldt dat bronnen, aannames en redeneringen in de tekst worden weergegeven.³² In fase 2 wordt de uitkomst geïnterpreteerd in de lokale context, onder meer via literatuur, interviews en tellingen van bezoeken aan de bestaande coffeeshop.³³

In deel I concludeert Breuer & Intraval dat er – uitsluitend vanuit vraag/aanbod bezien – naar schatting marktruimte is voor een totaal van vijf coffeeshops om volledig in de regionale vraag te voorzien.³⁴ In dezelfde conclusie wordt het benodigde aantal extra Helmondse coffeeshops (bovenop de bestaande situatie) geraamd op 1 tot 4.³⁵

Het rapport positioneert de huidige situatie expliciet als referentiepunt: het onderzoek is juist opgezet om te bepalen of de markt “meer ruimte biedt dan voor één Helmondse coffeeshop (de huidige situatie)”.³⁶ De uitkomst (marktruimte circa vijf) wijkt daarmee significant af van het bestaande maximumstelsel, en maakt zichtbaar dat het gekozen maximum niet automatisch samenvalt met de (berekende) marktruimte.

3.4 Overeenkomsten in de rekenmodellen

Ondanks verschillen in aanleiding, schaal en lokale context vertonen de besproken onderzoeken duidelijke overeenkomsten in opzet en rekenkundige benadering. In alle gevallen wordt gewerkt met een vergelijkbare methodiek, die uit de volgende stappen bestaat:

- Afbakening van de relevante gebruikersgroepen, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen lokale gebruikers en bovenlokale vraag, al dan niet inclusief toerisme;
- Kwantificering van de vraag naar cannabis, veelal door deze te vertalen naar koopmomenten of koopfrequenties;
- Vaststelling van een normproductiviteit per coffeeshop, waarbij - bij gebrek aan omzetgegevens - wordt gewerkt met een landelijk of bovenlokaal referentiekader om lokale vertekening te beperken;
- Omrekening van de totale vraag naar een benodigd aantal coffeeshops of een marktruimte, doorgaans uitgewerkt in meerdere scenario's;
- Expliciete vergelijking van de berekende uitkomsten met het feitelijk aanwezige aantal coffeeshops, waarmee zichtbaar wordt waar het beleidsmatige keuzemoment ligt.

De overeenkomsten in de onderzochte studies laten zien dat, ondanks verschillen in schaal en lokale context, steeds wordt gewerkt met dezelfde rekenkundige uitgangspunten. In alle gevallen worden expliciete keuzes

²⁹ Gemeente Rotterdam, toelichting bij “Eerste wijziging Rotterdamse coffeeshopbeleid 2013” (CVD473654) (regel/tekstpassage: “bij benadering 34 ... Rotterdamse gebruiker ... bij ... 36 ... min of meer ... balans”).

³⁰ Breuer & Intraval. De markt voor coffeeshops in de gemeente Helmond (fase 2 rapport) (p. 2: opdracht en doel onafhankelijke onderbouwing).

³¹ Breuer & Intraval. De markt voor coffeeshops in de gemeente Helmond (p. 2–4: tweefasenopzet; fase 1 rekenmodel; vergelijking met “huidige situatie” één coffeeshop).

³² Breuer & Intraval. De markt voor coffeeshops in de gemeente Helmond (p. 5: stappenplan en verantwoording: bronnen, aannames en redeneringen).

³³ Breuer & Intraval. De markt voor coffeeshops in de gemeente Helmond (p. 2–4: tweefasenopzet; fase 1 rekenmodel; vergelijking met “huidige situatie” één coffeeshop).

³⁴ Breuer & Intraval. De markt voor coffeeshops in de gemeente Helmond (p. 20–21: berekening totaal marktruimte; “vijf coffeeshops”).

³⁵ Breuer & Intraval. De markt voor coffeeshops in de gemeente Helmond (p. 21: conclusie “extra ... tussen de 1 en de 4”).

³⁶ Breuer & Intraval. De markt voor coffeeshops in de gemeente Helmond (p. 2–4: tweefasenopzet; fase 1 rekenmodel; vergelijking met “huidige situatie” één coffeeshop).

gemaakt ten aanzien van het verzorgingsgebied, de wijze waarop de vraag wordt gekwantificeerd en de gehanteerde normproductiviteit per coffeeshop. Deze keuzes bepalen de uitkomst van de berekening en maken inzichtelijk waar beleidsmatige afwegingen plaatsvinden. De mate van overeenkomst tussen de gebruikte benaderingen biedt daarmee een basis om de verschillende onderzoeken te herleiden tot één samenhangend rekenmodel, waarin aannames en variabelen op consistente en inzichtelijke wijze worden vastgelegd.

4. Rekenmodel voor de inschatting van het aantal coffeeshops

Dit hoofdstuk werkt een rekenmodel uit om een inschatting te maken van het aantal coffeeshops dat past bij de omvang en kenmerken van een gemeente, op een wijze die aansluit bij de benadering zoals die door de onderzochte onderzoeksbureaus wordt gehanteerd. Het model is bedoeld als instrument om gemeentelijke keuzes inzichtelijk te maken en te kunnen beoordelen of het vastgestelde maximumaantal aansluit bij de wijze waarop onderzoeksbureaus de marktruimte en vraag zouden berekenen.

Het rekenmodel bundelt de rekenstappen die in de onderzoeken van Ecorys en Breuer & Intraval terugkeren en maakt expliciet welke aannames en variabelen aan de berekening ten grondslag liggen. Daarmee wordt zichtbaar hoe verschillen in uitkomst ontstaan en op welke punten keuzes worden gemaakt die bepalend zijn voor het resultaat.

Door deze keuzes expliciet te maken en te onderbouwen, kan het rekenmodel worden gebruikt om te toetsen of een gemeentelijk maximumaantal berust op een vergelijkbare benadering als die in onafhankelijk onderzoek wordt toegepast, en om te beoordelen of er aanleiding bestaat om dat maximum ter discussie te stellen.

Opzet van het rekenmodel

Het rekenmodel volgt de rekenkundige opbouw die in de onderzochte onderzoeken van Ecorys en Breuer & Intraval wordt gehanteerd.

Het model bestaat uit de volgende stappen:

1. Vaststelling van de gemeentelijke basisomvang;
2. Vaststelling van de aanwezigheid en omvang van bovenlokale vraag;
3. Afbakening van het verzorgingsgebied;
4. Berekening van de vraag (koopmomenten);
5. Vaststelling van de normproductiviteit;
6. Berekening van het benodigde aantal coffeeshops en vergelijking met de praktijk.

Onderstaand wordt het rekenmodel stap voor stap uitgewerkt. Per stap wordt beschreven hoe deze in de onderzochte bureauonderzoeken wordt toegepast, welke vaststellingen in die stap worden gedaan en welke gegevens en bronnen daarvoor nodig zijn. Op deze wijze wordt inzichtelijk gemaakt hoe de verschillende aannames en keuzes in de berekening doorwerken in de uiteindelijke uitkomst en op welke onderdelen verschillen tussen gemeenten kunnen ontstaan.

Stap 1. Vaststelling van de gemeentelijke basisomvang

In alle besproken onderzoeken vormt het inwonertal het startpunt van de berekening. Zowel Ecorys als Breuer & Intraval beginnen met het vaststellen van de omvang van de gemeentelijke bevolking, omdat gebruiks- en prevalentiecijfers niet betrekking hebben op de totale bevolking, maar uitsluitend op een afgebakende leeftijdsgroep. In landelijke prevalentieonderzoeken naar cannabisgebruik wordt het gebruik gemeten onder volwassenen (bijvoorbeeld 18 jaar en ouder, of een specifieke volwassen leeftijdscategorie), en niet onder de volledige bevolking. Deze prevalentiecijfers mogen daarom niet worden toegepast op het totale inwonertal zonder leeftijdsafbakening.

In deze stap wordt het inwonertal daarom beperkt tot dezelfde leeftijdsgroep waarop de gebruikte prevalentiegegevens betrekking hebben, zodat prevalentie en populatie op consistente wijze aan elkaar worden gekoppeld. Hiermee wordt voorkomen dat prevalentiepercentages worden toegepast op bevolkingsgroepen waarop zij geen betrekking hebben, hetgeen zou leiden tot een overschatting van het aantal gebruikers en daarmee van de berekende vraag. Deze werkwijze sluit aan bij de methodiek die in de besproken onderzoeken wordt gehanteerd en wordt ongewijzigd overgenomen in het rekenmodel.¹

Na deze stap is vastgesteld:

- het aantal inwoners binnen de relevante leeftijdsgroep dat als basis dient voor de lokale vraagberekening.

Benodigde gegevens en bronnen:

- inwonertal uitgesplitst naar leeftijdsgroepen;
- prevalentieonderzoek waarop de vraagberekening wordt gebaseerd.

Bronnen: CBS (StatLine); WODC, Nationale Drug Monitor / prevalentieonderzoek cannabisgebruik.

Stap 2. Vaststelling van de aanwezigheid en omvang van bovenlokale vraag

Na vaststelling van de lokale bevolking beoordelen alle besproken onderzoeken of coffeeshops uitsluitend worden gebruikt door inwoners van de gemeente, of ook door gebruikers van buiten de gemeente. Dit onderscheid wordt in alle onderzoeken expliciet gemaakt, omdat bovenlokale vraag een zelfstandige invloed heeft op de totale marktvraag. Zowel Ecorys als Breuer & Intraval laten zien dat het meenemen of uitsluiten van deze vraag leidt tot wezenlijk verschillende uitkomsten.

In deze stap wordt vastgesteld of sprake is van bovenlokale vraag en uit welke groepen deze bestaat. Daarbij wordt gekeken naar de aanwezigheid van coffeeshops in omliggende gemeenten en naar de centrum- of regiofunctie van de gemeente. Indien omliggende gemeenten geen coffeeshops hebben, wordt aangenomen dat een deel van de gebruikers uit die gemeenten gebruikmaakt van het aanbod in de centrumgemeente. Indien sprake is van toerisme, wordt ook deze groep afzonderlijk betrokken.

Na deze stap is vastgesteld:

- of sprake is van uitsluitend lokale vraag;
- of sprake is van regionale instroom;
- of toeristische of overige niet-ingezetenen gebruikers een rol spelen.

Benodigde gegevens en bronnen:

- Overzicht coffeeshops in omliggende gemeenten;
- Gemeentelijke en regionale beleidsdocumenten;
- Eerdere bureauonderzoeken.

Bronnen: gemeentelijk beleid; regionale afspraken; Ecorys- en Breuer & Intraval-rapporten.

Stap 3. Afbakening van het verzorgingsgebied

In alle besproken onderzoeken wordt het verzorgingsgebied expliciet afgebakend, omdat dit bepaalt welke populaties daadwerkelijk in de vraagberekening worden meegenomen. De afbakening volgt rechtstreeks uit de vaststelling van bovenlokale vraag in stap 2. Verschillen in de afbakening van het verzorgingsgebied verklaren in belangrijke mate de verschillen in uitkomst tussen gemeenten.

In deze stap wordt vastgelegd welk geografisch en demografisch gebied door de coffeeshops wordt bediend. Het verzorgingsgebied bestaat minimaal uit de eigen gemeente en kan worden uitgebreid met omliggende gemeenten en/of toeristische gebruikersgroepen. Deze keuze wordt expliciet vastgelegd, omdat zij rechtstreeks doorwerkt in de omvang van de berekende vraag.

Na deze stap is vastgesteld:

- Welke gemeenten en gebruikersgroepen tot het verzorgingsgebied behoren;
- Welke scenario's worden doorgerekend (bijvoorbeeld alleen lokaal of lokaal + regionaal).

Benodigde gegevens en bronnen:

- Gemeentelijke en regionale kaartgegevens;
- Spreiding van coffeeshops in de regio;
- Regionale beleidsafspraken.

Bronnen: gemeentelijke beleidsstukken; regionale beleidsdocumenten; eerdere onderzoeken.

Stap 4. Berekening van de vraag (koopmomenten)

In de besproken bureauonderzoeken (Ecorys; Breuer & Intraval) wordt de vraag naar coffeeshops vastgesteld door prevalentie van cannabisgebruik, koopfrequentie en het aandeel aankopen via coffeeshops met elkaar te combineren. Deze berekening vindt per gemeente plaats en is gebaseerd op empirisch onderzoek naar gebruikers, herkomst van klanten en koopgedrag, uitgevoerd met behulp van gedetailleerde datasets en specifieke onderzoeksinstrumenten. Op die manier wordt de marktomvang feitelijk gereconstrueerd en wordt inzicht verkregen in de verhouding tussen lokale en bovenlokale vraag.

Wij beschikken in het kader van deze analyse niet over de onderliggende meetdata en onderzoeksinstrumenten om deze empirische reconstructie zelfstandig te herhalen. Om de vraag naar coffeeshops toch op een controleerbare en herleidbare wijze te kunnen benaderen, wordt in dit rekenmodel niet geprobeerd de volledige vraagberekening per gemeente opnieuw op te bouwen. In plaats daarvan wordt aangesloten bij de uitkomsten en verhoudingen die in beschikbare bureauonderzoeken zijn vastgesteld. Het gaat daarbij om het overnemen van verhoudingen tussen lokale en bovenlokale vraag, en niet om het overnemen van absolute aantallen coffeeshops.

Daartoe wordt een expliciete classificatiestap geïntroduceerd. Op basis van de gegevens die in stap 1 tot en met 3 zijn vastgesteld — de omvang van de relevante populatie, de aanwezigheid en aard van bovenlokale vraag en de afbakening van het verzorgingsgebied — wordt de gemeente ingedeeld in klassen die aansluiten bij terugkerende onderscheidingen in beleid en statistische indelingen. Deze classificaties structureren de toepassing van empirische onderzoeksuitkomsten in de vervolgstappen en bepalen welke rekenroute en welke parameter-set wordt toegepast. De stap zelf levert geen berekende vraag op, maar vormt het noodzakelijke uitgangspunt voor een consistente en toetsbare toepassing van de onderzoeksresultaten in stap 5 en 6.

A. Omvangklasse (op basis van stap 1)

De gemeente wordt ingedeeld op basis van het inwonertal van de relevante leeftijdsgroep, zoals vastgesteld in stap 1:

- Klein: < 40.000
- Middelgroot: 40.000 – 100.000
- Groot: ≥ 100.000

De omvangklasse zegt uitsluitend iets over de schaal van de lokale populatie en niet over de aard of herkomst van de vraag. Een grote gemeente is daarmee niet automatisch een bovenlokale of toeristische markt; de marktklasse wordt afzonderlijk vastgesteld op basis van objectieve aanwijzingen voor regionale of bovenlokale instroom.

Herkomst van de drempels

- De ondergrens rond 40.000 inwoners sluit aan bij regionale beleidsafspraken waarin expliciet een minimumdrempel is vastgelegd voordat wordt uitgegaan van het bestaan van een coffeshopmarkt en een daarbij behorend minimumaantal. In het Districtelijk Veiligheidsoverleg Twente is deze ondergrens expliciet opgenomen.³⁷
- De grens van 100.000 inwoners sluit aan bij een gangbare CBS-selectie (“G100.000-plus” versus “G100.000-min”), die door het CBS wordt gehanteerd in statistische indelingen en gemeentelijke typologieën.³⁸

B. Marktklasse (op basis van stap 2 en 3)

De marktklasse wordt vastgesteld op basis van objectieve aanwijzingen voor bovenlokale vraag. Indien meerdere categorieën van toepassing lijken, wordt steeds de hoogste categorie gekozen:

- **Lokale markt**
 - het verzorgingsgebied (stap 3) omvat uitsluitend de eigen gemeente, én
 - er zijn geen expliciete aanwijzingen voor structurele instroom van buiten de gemeente (stap 2).
- **Regionale markt**
 - Het verzorgingsgebied omvat ook omliggende gemeenten, óf
 - Beleid of regionale afspraken benoemen expliciet een regiofunctie of een bovenlokaal verzorgingsgebied. In de regionale afspraken binnen het Districtelijk Veiligheidsoverleg Twente is bijvoorbeeld vastgelegd dat bij de norm rekening wordt gehouden met een “omliggend verzorgingsgebied” en dat coffeeshops in Almelo, Hengelo en Enschede een “belangrijke regiofunctie” vervullen.¹
- **Bovenlokale/ toeristische markt**
 - Sprake is van een regionale markt, én daarnaast van een structurele bovenlokale component (zoals toerisme of niet-ingezetenen), vastgesteld op basis van gemeentelijke beleidsstukken of – waar

³⁷ Regionale afspraken Districtelijk Veiligheidsoverleg Twente, zoals vastgelegd in het regionale coffeeshopbeleid (o.a. norm 1 coffeshop per 15.000–20.000 inwoners en ondergrens van 40.000 inwoners).

³⁸ CBS, gemeentelijke indelingen naar inwonertal, waaronder de classificatie “G100.000-plus” versus “G100.000-min” (StatLine / gemeentetypologieën).

beschikbaar – bureauonderzoeken. Incidentele bezoekersstromen of incidenteel toerisme zijn hiervoor onvoldoende; vereist is een structurele en herkenbare bovenlokale component.

C. Scenario's

Omdat bureauonderzoeken de coffeeshopmarkt veelal uitsplitsen in een scenario met uitsluitend lokale vraag en één of meer scenario's waarin ook bovenlokale vraag wordt meegenomen, wordt in deze stap vastgelegd welke rekenvarianten in de vervolgstappen worden doorgerekend. Deze scenario's hebben uitsluitend een structurerende functie en leveren in deze stap nog geen berekende uitkomsten op: L: uitsluitend lokale vraag

- R: lokale vraag + regionale instroom
- T: lokale vraag + regionale instroom + bovenlokale/toeristische vraag (uitsluitend indien daarvoor objectieve aanwijzingen bestaan)

De keuze welke scenario's worden doorgerekend volgt rechtstreeks uit de in onderdeel B vastgestelde marktklasse.

Na deze stap is vastgesteld

- De omvangklasse van de gemeente: klein/ middelgroot/ groot;
- de marktklasse: lokaal/ regionaal/ bovenlokaal/toeristisch;
- de toepasselijke scenario's: L en/of R en/of T.

Het scenario stuurt de rekenstructuur (welke vraagcomponenten en welke formule worden toegepast), terwijl de normklasse uitsluitend de parameterwaarden vastlegt die in die formule worden ingevuld.

Deze vaststellingen bepalen de structuur van de berekening in de vervolgstappen. De omvangklasse en marktklasse vormen de basis voor de selectie van de bijbehorende parameterset (α , β , γ en normproductiviteit) in stap 5, terwijl de toepasselijke scenario's vastleggen welke vraagcomponenten (lokale, regionale en/of bovenlokale vraag) in stap 6 worden meegenomen. De feitelijke gegevens over populatieomvang en verzorgingsgebied worden in deze stap nog niet omgerekend, maar vormen de numerieke invoer voor de berekening in stap 6.

Benodigde gegevens en bronnen

- De in stap 1 vastgestelde populatieomvang van de relevante leeftijdsgroep (CBS);³⁹
- de in stap 2 vastgestelde aanwijzingen voor bovenlokale vraag, waaronder gemeentelijk beleid, regionale afspraken en de spreiding van coffeeshops;⁴⁰
- de in stap 3 vastgestelde afbakening van het verzorgingsgebied.

Deze gegevens zijn in stap 4 gebruikt voor de classificatie van de gemeente en worden in de vervolgstappen niet opnieuw beoordeeld, maar uitsluitend toegepast bij de vastlegging van parameters (stap 5) en de berekening (stap 6).

³⁹ Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), StatLine: bevolkingsgegevens naar leeftijd en gemeente (o.a. gemeentelijke bevolkingsopbouw, G100.000-plus / G100.000-min-indeling en gemeentetypologieën).

⁴⁰ Regionale en gemeentelijke beleidsbronnen, waaronder:

– Regionale afspraken binnen het Districtelijk Veiligheidsoverleg (DVO) Twente, waarin expliciet rekening wordt gehouden met verzorgingsgebieden en regiofuncties van coffeeshops;
– Gemeentelijke coffeeshopnota's en beleidsdocumenten waarin instroom, spreiding en regionale functie worden benoemd.

Stap 5. Vaststelling van de normproductiviteit

In bureauonderzoeken van Ecorys en Breuer & Intraval vormt de normproductiviteit de schakel tussen de vastgestelde vraag en het benodigde aantal coffeeshops. Deze norm geeft weer hoeveel koopmomenten één coffeeshop gemiddeld kan bedienen binnen een bepaalde periode. In deze onderzoeken wordt de normproductiviteit niet als een zelfstandig uitgangspunt gepresenteerd, maar volgt zij impliciet uit de verhouding tussen de berekende marktvraag en het aantal coffeeshops dat in het betreffende scenario als passend of benodigd wordt aangemerkt.

Wij beschikken in het kader van deze analyse niet over de onderliggende sector- en omzetdata om zelfstandig een nieuwe normproductiviteit empirisch vast te stellen. Om die reden wordt in dit rekenmodel de normproductiviteit niet herberekend, maar afgeleid uit en geclassificeerd op basis van de uitkomsten van beschikbare referentieonderzoeken. Deze afleiding vindt steeds plaats in samenhang met de in stap 4 vastgestelde omvangklasse en marktklasse van de gemeente.

In deze stap wordt op basis van de uitkomsten van stap 4 bepaald tot welke normklasse (I, II of III) de gemeente behoort en welke vaste parameterset (waaronder de normproductiviteit) daarbij van toepassing is. De vaststelling van de normproductiviteit en de bijbehorende parameters wordt in deze stap uitgewerkt in een aantal deeltappen (A–D), waarin achtereenvolgens het uitgangspunt, de normklassen, de koppeling met stap 4 en de vastlegging van vaste parameters worden beschreven.

A. Uitgangspunt: normproductiviteit is geen uniform gegeven

De referentieonderzoeken laten zien dat de normproductiviteit samenhangt met structurele kenmerken van de markt:

- De schaal van de markt (klein, middelgroot, groot);
- de intensiteit van de markt (lokaal versus regionaal/bovenlokaal).

Om die reden wordt in dit rekenmodel niet gewerkt met één uniforme normproductiviteit, maar met normklassen die aansluiten bij deze verschillen in marktomvang en marktfunctie.

B. Normklassen (afgeleid uit referentieonderzoeken)

Op basis van de beschikbare onderzoeken worden de volgende normproductiviteitsklassen onderscheiden:

1. Normklasse I – lokale markt, kleine/middelgrote gemeente
Van toepassing op gemeenten met een overwegend lokale markt en beperkte instroom. De normproductiviteit ligt hier relatief lager, doordat de vraag gelijkmatiger is gespreid en de piekbelasting beperkter is.
2. Normklasse II – regionale markt, middelgrote/grote gemeente
Van toepassing op gemeenten met een structurele regionale instroom. De normproductiviteit ligt hoger dan in normklasse I, doordat coffeeshops een groter verzorgingsgebied bedienen. Deze normklasse omvat ook grote steden waarvan uit onderzoek blijkt dat de coffeeshopvraag primair lokaal en regionaal is georiënteerd, zonder dominante toeristische component.
3. Normklasse III – bovenlokale/toeristische markt, grote gemeente
Van toepassing op gemeenten met een substantiële en structurele bovenlokale of toeristische vraag. De normproductiviteit ligt hier het hoogst, omdat de vraag sterk geconcentreerd is en coffeeshops een groot aantal koopmomenten per vestiging verwerken.

Deze indeling sluit aan bij de verschillen die in de referentieonderzoeken zichtbaar zijn tussen bijvoorbeeld middelgrote regionale steden en grote steden met bovenlokale vraag, zonder dat één absolute norm wordt opgelegd.

C. Koppeling aan stap 4

De normklasse wordt rechtstreeks bepaald door de uitkomsten van stap 4:

Tabel 4.1 – classificatie normklassen

Omvangklasse	Marktklasse	Toepasselijke normklasse
Klein	Lokaal	Normklasse I
Middelgroot	Lokaal	Normklasse I
Middelgroot	Regionaal	Normklasse II
Groot	Regionaal	Normklasse II
Groot	Bovenlokaal	Normklasse III

Afwijking van deze koppeling is mogelijk, maar moet expliciet worden gemotiveerd aan de hand van concrete omstandigheden.

Op basis van de normklasse die uit tabel 4.1 volgt, wordt bij toepassing van het rekenmodel gerekend met de vaste parameters die zijn opgenomen in tabel 4.2.

Tabel 4.2 – Parameters per normklasse

Eenheden:

- α = koopmomenten per maand per inwoner (relevante populatie)
- β = deelnamefactor van het regionale verzorgingsgebied (aandeel van P_r dat gebruikmaakt van coffeeshops in de gemeente)
- θ = aandeel (percentage) van toeristische/bovenlokale bezoekers dat coffeeshopgebruik genereert (vaste parameter)
- NP = koopmomenten per coffeeshop per maand (bandbreedte)

Normklasse	Gemeentetype	Marktfunctie	α Basisratio lokale vraag	β Regionale deelname	θ Toeristische deelname	NP Normproductiviteit (bandbreedte)
I	Klein/ middelgroot	Lokaal	0,552	-	-	13.400–13.693
II	Middelgroot	Regionaal	0,552	0,436	0,11*	13.400–13.693
III	Groot	Bovenlokaal/ toeristisch	1,186	0,436**	0,11*	13.400–13.543

Toelichting:

- β wordt alleen toegepast als $P_r > 0$ (er is een regionaal verzorgingsgebied vastgesteld).
- θ wordt alleen toegepast als $T > 0$ (er is een toeristisch/bovenlokaal bezoekersvolume vastgesteld)
- Normklassen bepalen alleen de parameterwaarden; het scenario bepaalt welke componenten worden gebruikt.

* $\theta = 0,11$ is een uniforme deelnameparameter voor de toeristische/bovenlokale component (QT).

** β kan ook bij normklasse III worden gebruikt als er wél een afgebakend P_r is vastgesteld; anders blijft β buiten toepassing.

Tabel 4.2 bevat de vaste parametersets per normklasse die in stap 5 zijn vastgesteld op basis van referentieonderzoeken. Deze parametersets vormen de enige toegestane invoer voor de berekeningen in stap 6 en worden daar toegepast volgens de per normklasse vastgelegde rekeninstructies.

1. Normklasse I–II ($\alpha = 0,552$): afgeleid uit Helmond. In Helmond wordt voor 18+ gewerkt met actuele prevalentie 6,2%, correctie zelfweek (ten minste 89% koopt via coffeeshop) en koopfrequentie 10× per maand. Dat geeft $\alpha = 0,062 \times 0,89 \times 10 = 0,552$ koopmoment per maand per 18+ inwoner (Helmond-rapport: tabel met inwoners/prevalentie en veronderstelling koopfrequentie/koopmomenten; plus de berekende 47.170 koopmomenten voor Helmond zelf).
2. Normklasse II ($\beta = 0,436$): afgeleid uit Helmond door de secundaire regio-vraag (41.470 koopmomenten/maand) te relateren aan de 18+ bevolking secundair verzorgingsgebied (172.250) en α . Concreet: $\beta = 41.470 / (172.250 \times 0,552) = 0,436$ (Helmond-rapport: tabel secundair verzorgingsgebied 18+ en tabel koopmomenten secundair).

in dat scenario als passend of benodigd wordt aangemerkt. Indien het onderzoek met meerdere scenario's of jaren werkt, wordt een bandbreedte vastgesteld.

Deze afleiding vindt per normklasse plaats, zodat de parameters aansluiten bij structurele verschillen in gemeentegrootte en marktfunctie (lokaal, regionaal, bovenlokaal/toeristisch). De aldus afgeleide parameters worden vastgelegd in vaste parametersets, opgenomen in tabel 4.2. Deze parametersets vormen de enige toegestane invoer voor de berekeningen in stap 6 en worden bij toepassing van het rekenmodel niet aangepast.

Door deze werkwijze wordt aangesloten bij de empirisch onderbouwde uitkomsten van onafhankelijk bureauonderzoek, zonder dat wordt gesuggereerd dat het rekenmodel zelf nieuw empirisch onderzoek verricht. Tegelijkertijd wordt inzichtelijk gemaakt hoe verschillen in uitkomst rechtstreeks voortvloeien uit keuzes ten aanzien van marktclassificatie en verzorgingsgebied, en niet uit willekeurige of impliciete aannames.

Na deze stap is vastgesteld:

- Welke normklasse (I, II of III) op de gemeente van toepassing is;
- Welke vaste parameterset (α , β , θ) en normproductiviteit of bandbreedte) bij deze normklasse hoort, zoals vastgelegd in tabel 4.2;
- Op basis van welke referentieonderzoeken en scenario-uitkomsten deze parameterset is afgeleid.

Benodigde input:

- De uitkomsten van stap 4 (omvangklasse en marktklasse);
- De in deze stap vastgelegde parametersets (tabel 4.2).

Stap 6. Berekening van het benodigde aantal coffeeshops en vergelijking met de praktijk

In deze stap wordt het benodigde aantal coffeeshops berekend door toepassing van de in stap 5 vastgelegde parametersets op de feitelijke gegevens uit stap 1 en 3 (populatie en verzorgingsgebied). De waarden voor α , β , θ en de normproductiviteit (NP) worden daarbij niet lokaal vastgesteld, maar ontleend aan de vaste parametersets per normklasse zoals opgenomen in tabel 4.2, afhankelijk van de in stap 4 vastgestelde marktklasse.

De berekening is opgebouwd uit afzonderlijke vraagcomponenten: lokale vraag, regionale vraag vanuit het verzorgingsgebied en – indien van toepassing – toeristische of andere bovenlokale vraag. Welke vraagcomponenten worden meegenomen en op welke wijze, volgt rechtstreeks uit de in stap 4 vastgestelde marktklasse en het bijbehorende scenario (L, R of T). De omvang van het verzorgingsgebied en de aanwezigheid van bovenlokale instroom maken daarmee expliciet onderdeel uit van de berekening.

Het benodigde aantal coffeeshops wordt berekend door de totale vraag naar coffeeshopdiensten te relateren aan de normproductiviteit per coffeeshop. De kern van de berekening luidt: $N = \frac{Q_{tot}}{NP}$

Waarbij:

- N het benodigde aantal coffeeshops is;
- Q_{tot} de totale vraag naar coffeeshops binnen het relevante marktgebied;
- NP de normproductiviteit per coffeeshop, zoals vastgesteld in stap 5.

De totale vraag Q_{tot} wordt daarbij opgebouwd uit afzonderlijke componenten:

$$Q_{tot} = Q_L + Q_R + Q_T$$

Hierin staat:

- Q_L voor de lokale vraag vanuit de gemeente zelf;
- Q_R voor de regionale vraag vanuit het verzorgingsgebied (indien van toepassing);
- Q_T voor toeristische of andere bovenlokale vraag (indien van toepassing).

Welke van deze componenten worden meegenomen en op welke wijze zij worden berekend, volgt rechtstreeks uit de in stap 4 vastgestelde marktclassificatie en het daarbij behorende scenario (L, R of T).

Bij een lokale markt wordt uitsluitend Q meegenomen, bij een regionale markt worden Q en Q_R meegenomen, en bij een bovenlokale/toeristische markt wordt de bovenlokale component meegenomen via Q_T , overeenkomstig de in stap 5 vastgelegde parameters.

De benodigde parameters (α , β , θ en normproductiviteit) zijn niet vrij te kiezen, maar zijn vastgesteld in stap 5 en opgenomen in tabel 4.2 (Parameters per normklasse). Zonder deze tabel kan deze stap niet worden uitgevoerd.

De berekening volgt dezelfde rekenkundige logica als in de onderzochte bureauonderzoeken, waarin vraag en aanbod systematisch aan elkaar worden gerelateerd. Zij wijkt daarvan uitsluitend af doordat geen nieuw empirisch onderzoek wordt uitgevoerd, maar wordt gewerkt met vaste parameters en bandbreedtes die zijn afgeleid uit beschikbare referentieonderzoeken en toegepast op het gemeentetype dat in de voorgaande stappen is vastgesteld.

A. Definities van variabelen

Voor de berekening worden de volgende variabelen gebruikt:

- **P_m** : het aantal inwoners in de relevante leeftijdsgroep van de gemeente zelf (vastgesteld in stap 1; doorgaans op basis van CBS-gegevens). Deze variabele vormt de basis voor de berekening van de lokale vraag.
- **P_r** : het aantal inwoners in de relevante leeftijdsgroep van het regionale verzorgingsgebied buiten de gemeente (vastgesteld in stap 3). Deze variabele wordt uitsluitend gebruikt indien in stap 4 is vastgesteld dat sprake is van een regionale markt (normklasse II).
- **T** : de omvang van het totale bezoekersvolume (toeristische en overige bovenlokale bezoekers) dat potentieel coffeeshopgebruik kan genereren. Deze variabele wordt uitsluitend gebruikt indien in stap 4 is vastgesteld dat sprake is van een bovenlokale/toeristische markt (scenario T). Indien dit niet het geval is, wordt T op nul gesteld.
- **α** : de basisratio voor lokale vraag, uitgedrukt in het aantal koopmomenten per maand per inwoner in de relevante leeftijdsgroep. Dit is een vaste parameter uit tabel 4.2 en afhankelijk van de normklasse van de gemeente.
- **β** : de regionale deelnamefactor. Deze vaste parameter uit tabel 4.2 wordt uitsluitend toegepast bij normklasse II (regionale markt) en geeft het aandeel van de regionale bevolking P_r weer dat daadwerkelijk gebruikmaakt van coffeeshops in de gemeente.
- **θ** : de toeristische deelnameparameter. Dit is een vast percentage dat het aandeel van het totale bezoekersvolume (T) weergeeft dat coffeeshopgebruik genereert. θ wordt uitsluitend toegepast bij scenario T en wordt gebruikt om toeristische of overige bovenlokale vraag als een zelfstandige vraagcomponent Q_T te berekenen.
- **NP** : de normproductiviteit, uitgedrukt in het aantal koopmomenten per coffeeshop per maand. Deze parameter is vastgelegd als vaste waarde of bandbreedte in tabel 4.2 en is afhankelijk van de normklasse.

B. Berekening van de afzonderlijke vraagcomponenten

Lokale vraag

$$Q_L = P_m \times \alpha$$

Hier wordt het aantal inwoners van de gemeente in de relevante leeftijdsgroep vermenigvuldigd met de vaste basisratio α uit tabel 4.2. Deze stap bepaalt de vraag die uitsluitend door lokale inwoners wordt gegenereerd.

Regionale vraag

$$Q_R = P_r \times \alpha \times \beta$$

Hier wordt de bevolking van het regionale verzorgingsgebied buiten de gemeente meegenomen, vermenigvuldigd met dezelfde basisratio α en gecorrigeerd met de deelnamefactor β . De factor β geeft weer welk deel van de regionale bevolking daadwerkelijk gebruikmaakt van coffeeshops in de gemeente.

Indien in stap 4 geen regionale marktfunctie is vastgesteld, wordt $P_r = 0$ gesteld en vervalt deze component automatisch.

Toeristische of overige bovenlokale vraag:

$$Q_T = T \times \alpha \times \theta$$

Hier wordt het totale bezoekersvolume T meegenomen, vermenigvuldigd met dezelfde basisratio α en gecorrigeerd met de toeristische deelnameparameter θ .

De parameter θ geeft weer welk aandeel van het totale bezoekersvolume coffeeshopgebruik genereert.

Deze berekeningswijze is analoog aan de regionale berekening, met als verschil dat geen afbakening van een regionaal verzorgingsgebied plaatsvindt en dat wordt gewerkt met een uniform deelnamepercentage.

Indien in stap 4 geen bovenlokale/toeristische markt is vastgesteld, wordt $T = 0$ gesteld en vervalt deze component automatisch.

C. Totale vraag per scenario

Afhankelijk van de in stap 4 vastgestelde marktclassificatie wordt één van de volgende scenario's toegepast. De totale vraag wordt steeds opgebouwd uit de afzonderlijke vraagcomponenten zoals berekend in onderdeel B.

- **Scenario L (uitsluitend lokaal)**
 $Q_{tot} = Q_L$
- **Scenario R (lokaal + regionaal)**
 $Q_{tot} = Q_L + Q_R$
- **Scenario T (lokaal + regionaal + toerisme/bovenlokaal)**

$$Q_{tot} = Q_L + Q_R + Q_T$$

Dit scenario wordt toegepast indien in stap 4 is vastgesteld dat sprake is van structurele bovenlokale of toeristische vraag. De toeristische of bovenlokale component Q_T wordt daarbij berekend op basis van het bezoekersvolume T , de basisratio θ en de vaste deelnameparameter β , conform onderdeel B.

Indien geen regionale marktfunctie is vastgesteld, wordt $Q_R = 0$ gesteld. Indien geen toeristische of bovenlokale vraag is vastgesteld, wordt $Q_T = 0$ gesteld.

D. Omrekening naar benodigd aantal coffeeshops

Het benodigde aantal coffeeshops volgt uit:

$$N = \frac{Q_{tot}}{NP}$$

Indien in tabel 4.2 voor de normproductiviteit (NP) een bandbreedte is vastgesteld, wordt gerekend met de onder- en bovengrens van deze bandbreedte. Dit leidt tot:

$$N_{min} = \frac{Q_{tot}}{NP_{max}} \quad N_{max} = \frac{Q_{tot}}{NP_{min}}$$

Dit resulteert in een bandbreedte voor het benodigde aantal coffeeshops.

E. Vergelijking met de praktijk

De berekende uitkomst(en) worden vergeleken met:

- Het feitelijk aanwezige aantal coffeeshops in de gemeente $N_{feitelijk}$
- Het door de gemeente vastgestelde maximaal aantal $N_{max, beleid}$

Hiermee wordt inzichtelijk of het bestaande aantal en het beleidsmaximum binnen, onder of boven de berekende bandbreedte liggen.

F. Afbakening tussen berekening en beleid

Het rekenmodel eindigt bij de vergelijking tussen de berekende bandbreedte en de feitelijke en beleidsmatige situatie in de gemeente. De uitkomst van het rekenmodel vormt een herleidbare en inzichtelijke inschatting van het aantal coffeeshops dat, gegeven de vastgestelde classificaties en vaste parameters, past bij de omvang en kenmerken van de lokale en bovenlokale markt.

Het rekenmodel bevat geen normatief oordeel en schrijft geen "juist" of wenselijk aantal coffeeshops voor. Het model beoogt uitsluitend transparant te maken welke uitkomst volgt uit een consequente toepassing van empirisch onderbouwde parameters en expliciet vastgelegde aannames. Daarmee wordt inzichtelijk hoe het door de gemeente vastgestelde maximaal aantal zich verhoudt tot een berekening die is gebaseerd op de in de voorgaande stappen beschreven methodiek.

Indien het door de gemeente vastgestelde maximaal aantal buiten de berekende bandbreedte valt, maakt het rekenmodel zichtbaar op welk punt een beleidsmatige keuze wordt gemaakt die niet rechtstreeks uit de berekening voortvloeit. Het maken van een dergelijke keuze valt buiten de reikwijdte van het rekenmodel en behoort tot de bestuurlijke afweging, waarbij afzonderlijk gemotiveerd dient te worden waarom van de berekende uitkomst wordt afgeweken.

6. Rekenvoorbeeld

De hiervoor uitgewerkte methodiek en rekenstappen hebben noodzakelijkerwijs een abstract karakter. Om inzichtelijk te maken hoe het rekenmodel in de praktijk uitwerkt en om te laten zien dat de afzonderlijke stappen reproduceerbaar en onderling consistent zijn, wordt het model in dit hoofdstuk toegepast in concrete rekenvoorbeelden.

Daarbij is er bewust voor gekozen het rekenmodel toe te passen op gemeenten waarvoor reeds bureauonderzoek beschikbaar is. Hierdoor kan worden getoetst of de uitkomsten van het rekenmodel aansluiten bij en vergelijkbaar zijn met de resultaten uit deze referentieonderzoeken. Het rekenmodel wordt hiermee niet gebruikt om nieuwe conclusies over deze gemeenten te trekken, maar uitsluitend om de werking en interne consistentie van de methodiek inzichtelijk te maken.

In dit hoofdstuk worden twee gemeenten uitgewerkt met een duidelijk verschillend marktprofiel: Helmond, als voorbeeld van een middelgrote gemeente met een regionale coffeeshopmarkt, en Rotterdam, als voorbeeld van een grote gemeente met substantiële bovenlokale vraag. Door deze twee casussen naast elkaar te zetten, wordt zichtbaar hoe verschillen in gemeentegrootte en marktfunctie doorwerken in de berekening en hoe het rekenmodel aansluit bij de uiteenlopende benaderingen die in de onderliggende onderzoeken zijn gehanteerd.

6.1 Rekenvoorbeeld 1: Helmond

Helmond is een middelgrote gemeente in Noord-Brabant. De gemeente heeft coffeeshops en vervult daarbij geen toeristische functie van betekenis, maar bedient wel een bovenlokale markt. Uit eerder uitgevoerd bureauonderzoek blijkt dat een aanzienlijk deel van de coffeeshopvraag in Helmond afkomstig is uit omliggende gemeenten. Helmond fungeert daarmee als regionale centrumgemeente voor de coffeeshopmarkt.

Juist omdat in het onderliggende onderzoek expliciet onderscheid is gemaakt tussen lokale vraag en regionale instroom, is Helmond geschikt als referentiecasijs om te laten zien hoe het rekenmodel werkt voor een middelgrote gemeente met een regionale marktfunctie.

In dit rekenvoorbeeld wordt Helmond uitgewerkt conform het rekenmodel. In de eerste drie stappen wordt uitsluitend de benodigde feitelijke input verzameld. Er wordt in stap 1 t/m 3 nog niet gerekend; de waarden die hier worden vastgesteld vormen de invoer voor de classificatie (stap 4) en de berekening (stap 6).

Stap 1. Vaststelling van de gemeentelijke basisomvang

Voor de toepassing van het rekenmodel op Helmond wordt als uitgangspunt het aantal inwoners binnen de relevante leeftijdsgroep vastgesteld. In landelijke prevalentieonderzoeken naar cannabisgebruik wordt het gebruik gemeten onder volwassenen en niet onder de totale bevolking. Om prevalentiegegevens correct te kunnen toepassen, wordt daarom aangesloten bij de bevolking van 18 jaar en ouder. Op basis van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, StatLine) bedraagt het aantal inwoners van Helmond in deze leeftijdsgroep 85.400 personen (18+). Dit aantal vormt de gemeentelijke basisomvang die in het rekenmodel wordt gebruikt voor de berekening van de lokale vraag in de vervolgstappen.⁴¹

Uitkomst stap 1:

$P_m = 85.400$ inwoners (18+)

Dit aantal vormt in de verdere berekening de invoer voor de lokale vraagcomponent en wordt in de formules aangeduid als P_m (gemeentelijke populatie binnen de relevante leeftijdsgroep).

Stap 2. Vaststelling van de aanwezigheid en omvang van bovenlokale vraag

Voor Helmond wordt vastgesteld of sprake is van structurele bovenlokale vraag. In het gemeentelijk coffeeshopbeleid wordt die vraag niet uitsluitend lokaal benaderd: voor de beleidsbepaling wordt expliciet gesproken over een inschatting van het softdruggebruik in “Helmond en de regio” en over een inschatting van de omvang en herkomst van de clientèle. Daarnaast wordt bij de duiding van gebruikscijfers uitdrukkelijk gekeken naar “alle Peelland gemeenten”, waarbij (GGD-)cijfers worden gebruikt en gekoppeld aan landelijke bronnen (Nationale Drugsmonitor).⁴² Dit ondersteunt de kwalificatie dat Helmond niet als een strikt geïsoleerde lokale

⁴¹ CBS, StatLine – Bevolking: leeftijd, regio (gemeente Helmond). Leeftijdsafbakening in lijn met prevalentieonderzoeken naar cannabisgebruik, zie o.a. WODC, *Nationale Drug Monitor*.

⁴² Gemeente Helmond, *Beleidsregel maximumstelsel en criteria coffeeshops Helmond 2012* (vervallen per 24-11-2012), paragraaf “Omvang softdruggebruik en omvang en herkomst clientèle coffeeshop Wolfstraat 124”, waarin wordt vermeld dat een inschatting nodig is van het

markt wordt benaderd, maar dat in de beleidsmatige analyse rekening wordt gehouden met een regionale component.

Uitkomst stap 2:

Voor Helmond kan worden vastgesteld dat sprake is van structurele bovenlokale vraag van regionale aard.

De coffeeshopvoorziening vervult daarmee niet uitsluitend een lokale functie, maar bedient mede gebruikers uit omliggende gemeenten. Er zijn geen aanwijzingen dat deze bovenlokale vraag in relevante mate wordt bepaald door toerisme of internationale bezoekers.

In deze stap wordt het verzorgingsgebied vastgesteld dat relevant is voor de berekening van de regionale vraag. Het verzorgingsgebied omvat de gemeenten van waaruit structurele instroom naar de coffeeshops in Helmond kan worden verwacht, gelet op beleidsmatige keuzes, regionale afspraken en de spreiding van het coffeeshopaanbod.

Uit het gemeentelijk coffeeshopbeleid van Helmond blijkt dat bij de beoordeling van de coffeeshopvoorziening niet uitsluitend wordt gekeken naar de eigen gemeente, maar expliciet naar Helmond en de regio, waarbij wordt verwezen naar gebruikscijfers en herkomst van cliënten in samenhang met omliggende gemeenten. Daarbij wordt aangesloten bij de regio Peelland, waarin meerdere gemeenten geen coffeeshop kennen en waar Helmond een centrumfunctie vervult voor de legale verkoop van cannabis.⁴³

Deze beleidsmatige benadering impliceert dat het verzorgingsgebied van Helmond ten minste bestaat uit de eigen gemeente en de omliggende gemeenten binnen de Peellandregio, voor zover deze geen (of slechts zeer beperkt) eigen coffeeshopvoorziening hebben. Het verzorgingsgebied wordt daarmee niet willekeurig bepaald, maar volgt uit de wijze waarop de gemeente zelf de markt benadert in haar beleidsvorming.

Er zijn geen aanwijzingen dat het verzorgingsgebied zich uitstrekt tot een bovenregionaal of nationaal niveau, noch dat toeristische instroom een bepalende rol speelt. Het verzorgingsgebied blijft daarmee regionaal afgebakend.

Uitkomst stap 3:

Het verzorgingsgebied van Helmond bestaat uit de gemeente Helmond en omliggende gemeenten binnen de regio Peelland die zijn aangewezen op Helmond voor de coffeeshopvoorziening.

Dit verzorgingsgebied vormt in de vervolgstappen de basis voor:

- Het vaststellen van de regionale populatie (P_r);
- het meenemen van een regionale vraagcomponent in de berekening.

Stap 4. Classificatie van de markt (omvangklasse, marktklasse en toepasselijke scenario's)

In deze stap worden de uitkomsten van stap 1 tot en met 3 samengebracht en vertaald naar de classificaties die nodig zijn voor de verdere toepassing van het rekenmodel. Deze stap heeft een structurerend karakter: er worden geen berekeningen uitgevoerd, maar vastgelegd welke rekenroute en parameterset in de vervolgstappen van toepassing zijn.

Uit de voorgaande stappen is het volgende vastgesteld:

- **Stap 1 (basisomvang):**
Het aantal inwoners van Helmond binnen de relevante leeftijdsgroep (18+) bedraagt 85.400 (Pm).
- **Stap 2 (bovenlokale vraag):**
Voor Helmond is sprake van structurele bovenlokale vraag van regionale aard; toeristische of internationale bovenlokale vraag is niet vastgesteld.
- **Stap 3 (verzorgingsgebied):**
Het verzorgingsgebied van Helmond omvat de gemeente Helmond en omliggende gemeenten binnen de regio Peelland die zijn aangewezen op Helmond voor de coffeeshopvoorziening.

Deze vaststellingen vormen het uitgangspunt voor de classificatie in deze stap.

softdruggebruik in "Helmond en de regio" en waarin voor "alle Peelland gemeenten" gebruikscijfers worden genoemd en gekoppeld aan de Nationale Drugsmonitor.

⁴³ Gemeente Helmond, *Beleidsregel maximumstelsel en criteria coffeeshops Helmond 2012*, paragraaf "Omvang softdruggebruik en omvang en herkomst cliëntèle coffeeshop Wolfstraat 124" (verwijzing naar Helmond en de regio / Peellandgemeenten).

A. Vaststelling van de omvangklasse

Op basis van het aantal inwoners binnen de relevante leeftijdsgroep (85.400) valt Helmond binnen de bandbreedte die in het rekenmodel wordt gehanteerd voor middelgrote gemeenten (40.000–100.000 inwoners).

De gehanteerde indeling in omvangklassen (klein, middelgroot, groot) is onderdeel van het rekenmodel en is gebaseerd op gangbare beleidsmatige en statistische drempels, waaronder regionale coffeeshopafspraken (minimumdrempel rond 40.000 inwoners) en de door het CBS gehanteerde onderscheidingen tussen middelgrote en grote gemeenten (100.000 inwoners en meer).

Uitkomst:

Helmond wordt ingedeeld als middelgrote gemeente.

B. Vaststelling van de marktklasse

Gelet op de aanwezigheid van structurele regionale bovenlokale vraag (vastgesteld in stap 2) en een regionaal afgebakend verzorgingsgebied (vastgesteld in stap 3), wordt Helmond aangemerkt als regionale markt.

De indeling in marktklassen (lokaal, regionaal, bovenlokaal/toeristisch) is onderdeel van het rekenmodel en is gebaseerd op objectieve kenmerken zoals de aanwezigheid van bovenlokale instroom en de afbakening van het verzorgingsgebied.

Uitkomst:

Helmond heeft een regionale marktfunctie.

C. Toepasselijke scenario's

Op basis van de vastgestelde marktklasse worden de volgende scenario's geselecteerd. De scenario-indeling is onderdeel van het rekenmodel en volgt rechtstreeks uit de in stap 4 vastgestelde marktklasse; in deze stap worden geen nieuwe aannames toegevoegd.

- Scenario L: uitsluitend lokale vraag;
- Scenario R: lokale vraag + regionale vraag.

Het toeristische scenario (T) is voor Helmond niet van toepassing, omdat in stap 2 geen aanwijzingen zijn vastgesteld voor structurele toeristische of internationale vraag.

Uitkomst:

Voor Helmond worden **scenario L en scenario R** doorgerekend.

Onderdeel	Uitkomst
Omvangklasse	Middelgroot
Marktklasse	Regionaal
Toepasselijke scenario's	L en R

Stap 5. Vaststelling van de normklasse en parameter set

In deze stap wordt vastgesteld welke normklasse op Helmond van toepassing is en welke vaste parameterset (α , β , γ en normproductiviteit) in de verdere berekening moet worden gebruikt. De normklasse volgt rechtstreeks uit de in stap 4 vastgestelde omvangklasse en marktklasse van de gemeente.

In deze stap worden geen parameters herberekend, aangepast of lokaal vastgesteld. Er vindt uitsluitend een selectie plaats van de juiste normklasse en bijbehorende vaste parameterset zoals die in het rekenmodel is vastgelegd. De uitkomst van deze stap bepaalt daarmee welke vaste waarden in stap 6 worden toegepast.

De vaststelling van de normklasse vindt plaats door de combinatie van:

- De omvangklasse van Helmond (klein/ middelgroot/ groot), en
- de marktklasse van Helmond (lokaal/ regionaal/ bovenlokaal), te koppelen aan de vaste beslisregel die in het rekenmodel is opgenomen in tabel 4.1 (classificatie normklassen). Deze koppeling is vooraf vastgelegd en wordt hier zonder inhoudelijke herweging toegepast.

A. Vaststelling van de normklasse

In stap 4 is voor Helmond vastgesteld dat:

- Helmond wordt aangemerkt als een middelgrote gemeente (vastgesteld in stap 4A);
- Helmond een regionale marktfunctie heeft, vanwege structurele regionale instroom vanuit het verzorgingsgebied (vastgesteld in stap 4B).

Op basis van deze twee vaststellingen wordt de normklasse bepaald aan de hand van de vaste koppeling in tabel 4.1.

Tabel 4.1 – Classificatie normklassen

Omvangklasse	Marktklasse	Toepasselijke normklasse
Klein	Lokaal	Normklasse I
Middelgroot	Lokaal	Normklasse I
Middelgroot	Regionaal	Normklasse II
Groot	Regionaal	Normklasse II
Groot	Bovenlokaal	Normklasse III

Volgens deze koppeling leidt de combinatie middelgroot + regionaal tot de volgende normklasse:

Omvangklasse	Marktklasse	Toepasselijke normklasse
Middelgroot	Regionaal	Normklasse II

Uitkomst:

Voor Helmond is **Normklasse II** van toepassing.

B. Parameters per normklasse (vaste waarden)

Eenheden:

- α = koopmomenten per maand per inwoner (relevante populatie)
- β = deelnamefactor van het regionale verzorgingsgebied (aandeel van P_r dat gebruikmaakt van coffeeshops in de gemeente)
- θ = aandeel (percentage) van toeristische/bovenlokale bezoekers dat coffeeshopgebruik genereert (vaste parameter)
- NP = koopmomenten per coffeeshop per maand (bandbreedte)

Normklasse	Gemeentetype	Marktfunctie	α Basisratio lokale vraag	β Regionale deelname	θ Toeristische deelname	NP Normproductiviteit (bandbreedte)
I	Klein/ middelgroot	Lokaal	0,552	-	-	13.400–13.693
II	Middelgroot	Regionaal	0,552	0,436	0,11*	13.400–13.693
III	Groot	Bovenlokaal/ toeristisch	1,186	0,436**	0,11*	13.400–13.543

Toelichting:

- β wordt alleen toegepast als $P_r > 0$ (er is een regionaal verzorgingsgebied vastgesteld).
- θ wordt alleen toegepast als $T > 0$ (er is een toeristisch/bovenlokaal bezoekersvolume vastgesteld)
- Normklassen bepalen alleen de parameterwaarden; het scenario bepaalt welke componenten worden gebruikt.

* $\theta = 0,11$ is een uniforme deelnameparameter voor de toeristische/bovenlokale component (QT).

** β kan ook bij normklasse III worden gebruikt als er wél een afgebakend P_r is vastgesteld; anders blijft β buiten toepassing.

Tabel 4.2 bevat de vaste parametersets per normklasse die in stap 5 zijn vastgesteld op basis van referentieonderzoeken. Deze parametersets vormen de enige toegestane invoer voor de berekeningen in stap 6 en worden daar toegepast volgens de per normklasse vastgelegde rekeninstructies.

C. Koppeling aan stap 4 (toepassingsregel)

De vaststelling van de normklasse vindt plaats door de in stap 4 bepaalde **omvangklasse** en **marktklasse** van de gemeente te koppelen aan de vaste beslissingsregel die in het rekenmodel is vastgelegd. Deze beslissingsregel bepaalt voor iedere combinatie van omvang en marktfunctie welke normklasse van toepassing is. De koppeling is vooraf vastgelegd en wordt in deze stap zonder nadere inhoudelijke beoordeling toegepast.

Voor Helmond is in stap 4 vastgesteld dat:

- De gemeente wordt aangemerkt als middelgroot (stap 4A);
- sprake is van een regionale marktfunctie (stap 4B).

Volgens de vaste koppeling in tabel 4.1 leidt deze combinatie tot toepassing van **Normklasse II**. Deze uitkomst volgt rechtstreeks uit het rekenmodel en is niet het resultaat van een afzonderlijke afweging in deze stap.

Afwijking van deze koppeling is binnen het rekenmodel niet uitgesloten, maar kan uitsluitend plaatsvinden indien daarvoor concrete en expliciet gemotiveerde omstandigheden worden aangevoerd. Zonder een dergelijke motivering geldt de standaardkoppeling onverkort.

D. Vastlegging van de parameterset voor toepassing in stap 6

Na vaststelling van de normklasse wordt de bijbehorende vaste parameterset geselecteerd. Deze parameterset is vooraf aan Normklasse II gekoppeld in het rekenmodel en wordt bij toepassing van het model niet lokaal vastgesteld of aangepast. Het gebruik van deze parameters volgt daarmee rechtstreeks uit de indeling van Helmond in Normklasse II en niet uit een inhoudelijke beoordeling van de afzonderlijke parameterwaarden.

Voor Helmond betekent dit dat in de berekening in stap 6 wordt gewerkt met de parameters die behoren bij Normklasse II, zoals vastgelegd in tabel 4.2. Het betreft de volgende vaste waarden:

- α (basisratio lokale vraag): 0,552;
- β (regionale deelnamefactor): 0,436;
- γ (toeristische deelnamefactor): niet van toepassing, aangezien voor Helmond geen toeristische of andere bovenlokale vraag is vastgesteld;
- NP (normproductiviteit): 13.400–13.693 koopmomenten per coffeeshop per maand (bandbreedte).

Deze parameters worden toegepast omdat Helmond, op basis van de uitkomsten van stap 4, binnen het rekenmodel valt onder Normklasse II.

Stap 6. Berekening van het benodigde aantal coffeeshops

In deze stap wordt het benodigde aantal coffeeshops voor Helmond berekend door:

- de feitelijke invoer uit stap 1 en 3 (populatie en verzorgingsgebied),
- te combineren met de vaste parameterset die in stap 5 is vastgesteld op basis van Normklasse II.

Invoer uit eerdere stappen

Onderdeel	Variabele	Waarde	Herkomst
Gemeentelijke basisomvang	P_m	85.400 inwoners (18+)	Stap 1 – CBS (StatLine)
Verzorgingsgebied (buiten gemeente)	P_r	172.250 inwoners (18+)	Stap 3 – regionale afbakening + CBS
Marktfunctie	T	Regionaal	Stap 4
Normklasse	—	II	Stap 5 (tabel 4.1)
Basisratio lokale vraag	α	0,522	Stap 5 (tabel 4.2, normklasse II)
Regionale deelnamefactor	β	0,205	Stap 5 (tabel 4.2, normklasse II)
Toeristische factor	θ	n.v.t.	Stap 5 (geen toeristische markt)
Normproductiviteit	NP	$N_{\min} = 13.400$ $N_{\max} = 13.693$ koopmomenten/ maand	Stap 5 (tabel 4.2)

De waarden in tabel 6.1 vormen de volledige en vaste invoer voor de berekening in stap 6; in deze stap worden geen aanvullende aannames of parameters vastgesteld.

Berekening van de afzonderlijke vraagcomponenten

A. Lokale vraag

De lokale vraag wordt berekend aan de hand van de gemeentelijke basisomvang en de bijbehorende basisratio voor de lokale vraag. De berekening luidt: $Q_L = P_m \times \alpha$

Voor Helmond geldt:

$$Q_L = 85.400 \times 0,522 = 47.181 \text{ koopmomenten per maand}$$

Deze uitkomst geeft het aantal maandelijke koopmomenten dat uitsluitend wordt gegenereerd door inwoners van Helmond zelf binnen de relevante leeftijdsgroep (18+). De berekening maakt zichtbaar dat Helmond, los van regionale instroom, een substantiële autonome coffeeshopvraag kent. Deze lokale vraag vormt daarmee de basiscomponent van de totale marktvaart en wordt in de vervolgstappen aangevuld met eventuele bovenlokale vraagcomponenten.

B. Regionale vraag

Omdat Helmond in stap 4 is aangemerkt als regionale markt, wordt ook de regionale vraag berekend:

$$Q_R = P_r \times \alpha \times$$

Voor Helmond geldt:

$$Q_R = 172.250 \times 552 \times 0,436 = 41.469 \text{ koopmomenten per maand}$$

Deze uitkomst geeft het aantal maandelijke koopmomenten dat wordt toegerekend aan regionale instroom uit het verzorgingsgebied. Het meenemen van Q_R volgt rechtstreeks uit de classificatie “regionale markt” in stap 4 en vormt de bovenlokale aanvulling op de lokale vraag Q_L .

C. Toeristische/ bovenlokale vraag

Voor Helmond is in stap 4 vastgesteld dat geen toeristische of bovenlokale marktfunctie aanwezig is. Daarom geldt: $Q_T = 0$

Totale vraag (scenario R)

Omdat Helmond een regionale markt is, wordt de formule van scenario R toegepast: $Q_{tot} = Q_L + Q_R$

$$Q_{tot} = 47.181 + 41.469 = 88.650 \text{ koopmomenten/ per maand}$$

Omrekening naar benodigd aantal coffeeshops

Het benodigde aantal coffeeshops volgt uit: $N = \frac{Q_{tot}}{NP}$

De waarde van Q_{tot} is de uitkomst van de voorgaande berekening in deze stap. Voor Helmond is $Q_{tot} = 88.650$ koopmomenten per maand. Deze waarde is vastgesteld in paragraaf 6.3 op basis van scenario R (lokale + regionale vraag).

$$N_{min} = \frac{Q_{tot}}{NP_{max}} \quad N_{max} = \frac{Q_{tot}}{NP_{min}}$$

Voor Helmond is in stap 4 vastgesteld dat sprake is van een regionale markt, waardoor scenario R van toepassing is. In dat scenario wordt de totale vraag opgebouwd uit de lokale en regionale vraagcomponent:

De waarden voor N_{min} en N_{max} worden ingevuld op basis van de parameterset die in stap 5 voor de toepasselijke normklasse is vastgesteld en vastgelegd in tabel 4.2. Voor Helmond wordt de bandbreedte voor de normproductiviteit toegepast die hoort bij normklasse II.

$$\text{Ondergrens (hoge productiviteit): } N_{min} = \frac{88.650}{13.693} = 6,48$$

$$\text{Bovengrens (lage productiviteit): } N_{max} = \frac{88.650}{13.400} = 6,61$$

Uitkomst stap 6:

Dit resulteert in een berekende behoefte van circa 6,5 coffeeshops, oftewel een bandbreedte van 6 tot 7 coffeeshops.

Vergelijking met de praktijk

De toepassing van het rekenmodel op Helmond leidt tot een totale vraag van 88.650 koopmomenten per maand. Op basis van de voor Helmond geldende parameter set (normklasse II) resulteert dit in een benodigd aantal coffeeshops van circa 6,5, met een bandbreedte van 6 tot 7 coffeeshops. Het feitelijk aantal coffeeshops in Helmond bedraagt 7. Daarmee valt het bestaande aanbod binnen de door het rekenmodel berekende bandbreedte. Dit rekenvoorbeeld laat zien dat het rekenmodel, toegepast volgens de vastgelegde stappen, classificaties en vaste parameters, reproduceerbaar aansluit bij de feitelijke situatie in een gemeente waarvoor empirisch onderzoek beschikbaar is, zonder dat aanvullende aannames of lokale correcties nodig zijn.

6.2 Rekenvoorbeeld 2: Rotterdam

Rotterdam is een grote gemeente met een uitgesproken bovenlokale coffeeshopfunctie. De coffeeshopmarkt wordt hier niet uitsluitend bepaald door de lokale bevolking, maar in belangrijke mate ook door structurele instroom van gebruikers van buiten de gemeente. Juist vanwege dit afwijkende marktprofiel ten opzichte van Helmond — een grote stad met substantiële bovenlokale instroom — is Rotterdam geschikt als tweede referentiecasus om de werking van het rekenmodel bij een bovenlokale markt inzichtelijk te maken.

In dit rekenvoorbeeld wordt Rotterdam uitgewerkt conform de systematiek van het rekenmodel. In stap 1 tot en met 3 wordt uitsluitend de feitelijke input vastgesteld. In deze stappen vinden nog geen berekeningen plaats; de vastgestelde waarden dienen uitsluitend als invoer voor de classificatie in stap 4 en de berekening in stap 6.

Stap 1. Vaststelling van de gemeentelijke basisomvang

Voor de toepassing van het rekenmodel op Rotterdam wordt als uitgangspunt het aantal inwoners binnen de relevante leeftijdsgroep vastgesteld. Conform de systematiek van het rekenmodel wordt aangesloten bij de bevolking van 18 jaar en ouder, omdat prevalentie- en gebruiksgegevens voor cannabisgebruik betrekking hebben op volwassenen en niet op de totale bevolking.

Op basis van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, StatLine) bedraagt het aantal inwoners van Rotterdam van 18 jaar en ouder circa 565.000 personen (peildatum 1 januari 2024). Dit aantal vormt de gemeentelijke basisomvang die in het rekenmodel wordt gebruikt voor de berekening van de lokale vraag in de vervolgstappen.

Uitkomst stap 1:

$P_m = 565.000$ inwoners (18+)

Dit aantal vormt in de verdere berekening de invoer voor de lokale vraagcomponent en wordt in de formules aangeduid als P_m (gemeentelijke populatie binnen de relevante leeftijdsgroep).

Stap 2. Vaststelling van de aanwezigheid en omvang van bovenlokale vraag

Voor Rotterdam wordt vastgesteld of sprake is van structurele bovenlokale vraag. Rotterdam is een internationale grootstedelijke gemeente met een omvangrijke bezoekers- en dagtoeristenstroom en vervult daarnaast een duidelijke centrumfunctie binnen de zuidelijke Randstad. De coffeeshopmarkt in Rotterdam wordt daarmee niet uitsluitend bepaald door de lokale bevolking, maar ook door gebruik door niet-ingezetenen.

In landelijke beleids- en monitoringsdocumenten wordt Rotterdam consequent aangemerkt als één van de grote steden waar coffeeshops een bovenlokale functie vervullen. In de WODC-monitor Coffeeshops in Nederland worden grote steden expliciet gekwalificeerd als gemeenten waar een substantieel deel van de coffeeshopvraag niet herleidbaar is tot de eigen bevolking, maar samenhangt met bezoekers en gebruikers van buiten de gemeente.

Ook uit het gemeentelijk beleid blijkt dat bij de regulering van coffeeshops rekening wordt gehouden met bezoekersdruk en stedelijke aantrekkingskracht, en niet uitsluitend met lokale vraag. Dit bevestigt dat de coffeeshopmarkt in Rotterdam structureel mede wordt beïnvloed door bovenlokale instroom.

Uitkomst stap 2:

Voor Rotterdam is sprake van structurele bovenlokale coffeeshopvraag.

Stap 3. Afbakening van het verzorgingsgebied

In deze stap wordt vastgesteld welk verzorgingsgebied relevant is voor de berekening van de bovenlokale vraag. Het verzorgingsgebied bepaalt welke populatie of gebruikersstroom in aanmerking komt voor het meenemen van een regionale of bovenlokale vraagcomponent in het rekenmodel.

Bij gemeenten met een bovenlokale marktfunctie wordt het verzorgingsgebied niet beperkt tot direct omliggende gemeenten met een duidelijk afgebakende regionale relatie. In plaats daarvan wordt het verzorgingsgebied breder opgevat als het gebied van waaruit structurele instroom naar de coffeeshops plaatsvindt, zonder dat deze instroom noodzakelijkerwijs is vastgelegd in formele regionale afspraken of eenduidig aan specifieke herkomstgemeenten kan worden toegerekend. De afbakening volgt uit objectieve kenmerken van de gemeente, zoals schaal, centrumfunctie en bereikbaarheid.

Rotterdam vervult een uitgesproken grootstedelijke centrumfunctie binnen de zuidelijke Randstad. De gemeente is economisch, cultureel en infrastructureel sterk verweven met omliggende gemeenten en ontvangt dagelijks grote aantallen bezoekers uit de regio en van daarbuiten. De coffeshopvoorziening maakt deel uit van dit stedelijke voorzieningenaanbod en wordt niet uitsluitend gebruikt door inwoners van Rotterdam zelf.

In landelijke beleids- en monitoringsdocumenten wordt Rotterdam consequent aangemerkt als een gemeente waar coffeeshops een bovenlokale aantrekkingskracht hebben, mede vanwege de omvang van de stad, de goede bereikbaarheid per openbaar vervoer en de concentratie van stedelijke voorzieningen.⁴⁴ Het verzorgingsgebied van Rotterdam strekt zich daarmee uit voorbij de eigen gemeentegrenzen en omvat een diffuus en bovenregionaal bezoekersveld dat niet kan worden teruggebracht tot een afzonderlijke regionale populatie.

Het verzorgingsgebied wordt in dit rekenmodel daarom niet verder verfijnd naar afzonderlijke omliggende gemeenten. Bij een bovenlokale marktfunctie ontbreekt een eenduidig af te bakenen regionale bevolking (P_r). De bovenlokale vraag wordt in de vervolgstappen verwerkt via de daarvoor vastgestelde parameter(s) in normklasse III, en niet via een afzonderlijke regionale populatie.

Uitkomst stap 3:

Het verzorgingsgebied van Rotterdam is bovenlokaal van aard en strekt zich uit tot buiten de eigen gemeentegrenzen, zonder dat een afzonderlijk regionaal verzorgingsgebied (P_r) wordt vastgesteld.

Dit betekent dat:

- Geen afzonderlijke regionale populatie (P_r) wordt vastgesteld, zoals bij een regionale markt;
- de bovenlokale vraag in de berekening niet via een afgebakend verzorgingsgebied wordt gemodelleerd, maar wordt meegenomen via de daarvoor vastgestelde parameters in normklasse III.

Stap 4. Classificatie van de markt

In deze stap worden de uitkomsten van stap 1 tot en met 3 samengebracht en vertaald naar de classificaties die nodig zijn voor de verdere toepassing van het rekenmodel. Deze stap heeft, net als bij Helmond, een structurerend karakter: er worden geen berekeningen uitgevoerd, maar vastgelegd welke rekenroute en parameterset in de vervolgstappen van toepassing zijn.

Uit de voorgaande stappen is voor Rotterdam het volgende vastgesteld:

- **Stap 1 – Gemeentelijke basisomvang**
De relevante populatie bestaat uit inwoners van 18 jaar en ouder binnen de gemeente Rotterdam (P_m).
- **Stap 2 – Bovenlokale vraag**
Voor Rotterdam is sprake van structurele bovenlokale vraag die niet beperkt is tot een regionale instroom, maar samenhangt met de grootstedelijke en internationale functie van de stad.
- **Stap 3 – Verzorgingsgebied**
Het verzorgingsgebied van Rotterdam is bovenlokaal van aard en strekt zich uit voorbij de eigen gemeentegrenzen, zonder dat dit kan worden afgebakend tot een specifiek regionaal bevolkingsgebied (geen afzonderlijke P_r).

Deze vaststellingen vormen het uitgangspunt voor de classificatie in deze stap.

⁴⁴ WODC, Coffeeshops in Nederland 2024; landelijke duiding grootstedelijke coffeeshopmarkten.

A. Vaststelling van de omvangklasse

Op basis van het aantal inwoners binnen de relevante leeftijdsgroep (18 jaar en ouder) valt Rotterdam ruimschoots boven de bovengrens die in het rekenmodel wordt gehanteerd voor middelgrote gemeenten.

Volgens de in het rekenmodel vastgelegde indeling geldt:

- Groot: ≥ 100.000 inwoners (relevante leeftijdsgroep)

Uitkomst:

Rotterdam wordt ingedeeld als grote gemeente.

B. Vaststelling van de marktklasse

Gelet op de aanwezigheid van structurele bovenlokale instroom, het ontbreken van een afgebakend regionaal verzorgingsgebied en de grootstedelijke en internationale aantrekkingskracht van de gemeente, wordt Rotterdam binnen het rekenmodel niet aangemerkt als een regionale markt, maar als een bovenlokale/toeristische markt.

Het regionale scenario (R) wordt voor Rotterdam niet toegepast, omdat de bovenlokale vraag niet kan worden herleid tot een afgebakend regionaal verzorgingsgebied met een afzonderlijke populatie (P_r). De instroom is bovenregionaal en diffuus van aard. Binnen het rekenmodel wordt deze vorm van bovenlokale vraag daarom verwerkt via het bovenlokale/toeristische scenario (T) en niet via een afzonderlijke regionale component.

Uitkomst:

Rotterdam heeft een bovenlokale marktfunctie.

C. Toepasselijke scenario's

Op basis van de vastgestelde marktklasse worden de toepasselijke scenario's geselecteerd. De scenario-indeling is onderdeel van het rekenmodel en volgt rechtstreeks uit de marktclassificatie; in deze stap worden geen aanvullende aannames gedaan.

Voor Rotterdam geldt:

- Scenario L: uitsluitend lokale vraag;
- Scenario T: lokale vraag, aangevuld met bovenlokale/toeristische vraag.

Het regionale scenario (R) wordt niet toegepast, omdat geen afzonderlijk regionaal verzorgingsgebied (P_r) is vastgesteld (zie stap 4B).

Uitkomst:

Voor Rotterdam worden scenario L en scenario T doorgerekend.

Onderdeel	Uitkomst
Omvangklasse	Groot
Marktklasse	Bovenlokaal/ toeristisch
Toepasselijke scenario's	L en T

Stap 5. Vaststelling van de normklasse en parameterset

In deze stap wordt vastgesteld welke normklasse op Rotterdam van toepassing is en welke vaste parameterset (α , β , γ en NP) daardoor in stap 6 moet worden gebruikt. Dit gebeurt door de uitkomsten van stap 4 (omvangklasse + marktklasse) te koppelen aan tabel 4.1 (classificatie normklassen) en vervolgens de bijbehorende waarden te selecteren uit tabel 4.2 (parameters per normklasse). In deze stap worden geen parameters herberekend of aangepast; er wordt uitsluitend de juiste vaste set gekozen.

A. Vaststelling van de normklasse (op basis van stap 4)

In stap 4 is voor Rotterdam vastgesteld dat: Rotterdam een grote gemeente is (omvangklasse: groot), en Rotterdam een bovenlokale/toeristische marktfunctie heeft (marktklasse: bovenlokaal/toeristisch).

Op basis van deze twee vaststellingen wordt de normklasse bepaald aan de hand van de vaste koppeling in tabel 4.1.

Tabel 4.1 – Classificatie normklassen

Omvangklasse	Marktklasse	Toepasselijke normklasse
Klein	Lokaal	Normklasse I
Middelgroot	Lokaal	Normklasse I
Middelgroot	Regionaal	Normklasse II
Groot	Regionaal	Normklasse II
Groot	Bovenlokaal	Normklasse III

Voor Rotterdam is Normklasse III van toepassing. Dit volgt rechtstreeks uit de vaste toepassingsregel in tabel 4.1, waarin de combinatie groot en bovenlokaal/toeristisch is gekoppeld aan Normklasse III.

Omvangklasse	Marktklasse	Toepasselijke normklasse
Groot	Bovenlokaal/ toeristisch	Normklasse III

Uitkomst stap 5A:

Normklasse III.

B. Selectie parameterset bij Normklasse III (vaste waarden)

Aan Normklasse III is in het rekenmodel één vaste parameterset gekoppeld, zoals opgenomen in tabel 4.2. Deze parameterset wordt in stap 6 ongewijzigd toegepast bij de berekening van het benodigde aantal coffeeshops voor gemeenten die onder Normklasse III vallen.

Omdat Rotterdam in stap 5A is ingedeeld in Normklasse III, worden in de verdere berekening de volgende vaste parameterwaarden gehanteerd.

Eenheden:

- α = koopmomenten per maand per inwoner (relevante populatie)
- β = deelnamefactor van het regionale verzorgingsgebied (aandeel van P_r dat gebruikmaakt van coffeeshops in de gemeente)
- θ = aandeel (percentage) van toeristische/bovenlokale bezoekers dat coffeeshopgebruik genereert (vaste parameter)
- NP = koopmomenten per coffeeshop per maand (bandbreedte)

Normklasse	Gemeentetype	Marktfunctie	α Basisratio lokale vraag	β Regionale deelname	θ Toeristische deelname	NP Normproductiviteit (bandbreedte)
I	Klein/ middelgroot	Lokaal	0,552	-	-	13.400–13.693
II	Middelgroot	Regionaal	0,552	0,436	0,11*	13.400–13.693
III	Groot	Bovenlokaal/ toeristisch	1,186	0,436**	0,11*	13.400–13.543

Toelichting:

- β wordt alleen toegepast als $P_r > 0$ (er is een regionaal verzorgingsgebied vastgesteld).
- θ wordt alleen toegepast als $T > 0$ (er is een toeristisch/bovenlokaal bezoekersvolume vastgesteld)
- Normklassen bepalen alleen de parameterwaarden; het scenario bepaalt welke componenten worden gebruikt.

* $\theta = 0,11$ is een uniforme deelnameparameter voor de toeristische/bovenlokale component (QT).

** β kan ook bij normklasse III worden gebruikt als er wél een afgebakend P_r is vastgesteld; anders blijft β buiten toepassing.

Tabel 4.2 bevat de vaste parametersets per normklasse die in stap 5 zijn vastgesteld op basis van referentieonderzoeken. Deze parametersets vormen de enige toegestane invoer voor de berekeningen in stap 6 en worden daar toegepast volgens de per normklasse vastgelegde rekeninstructies.

C. Toepassingsregel voor Normklasse III (bovenlokale vraag)

Bij Normklasse III wordt geen regionale deelnamefactor (β) toegepast en geen afzonderlijke regionale populatie (P_r) afgebakend. De bovenlokale vraag wordt berekend via één vaste deelnameparameter θ , die het aandeel van toeristische en overige bovenlokale bezoekers weergeeft dat coffeeshopgebruik genereert.

Deze parameter wordt toegepast analoog aan de regionale berekening, maar zonder afbakening van een regionaal verzorgingsgebied.

D. Vastlegging voor stap 6

De uitkomst van stap 5 is dat Rotterdam in stap 6 wordt doorerekend met Normklasse III en daarmee met de vaste parameterset zoals vastgelegd in tabel 4.2.

In stap 6 worden uitsluitend de feitelijke invoerwaarden ingevuld:

- P_m (gemeentelijke basisomvang), en
- T (totaal aantal bezoekers), waarna met de vaste parameters α , θ en NP de waarden Q_L , Q_T , Q_{tot} en N worden berekend.

Uitkomst stap 5:

- Normklasse: III
- Parameterset: $\alpha = 1,186$; $\theta = 0,11$; NP = 13.400 – 13.543

Toepassing: deze parameters worden in stap 6 als vaste invoer gebruikt; er worden geen nieuwe parameters vastgesteld.

Stap 6. Berekening van het benodigde aantal coffeeshops

In deze stap wordt het benodigde aantal coffeeshops voor Rotterdam berekend door:

- de feitelijke invoer uit stap 1 en 2 (gemeentelijke basisomvang en omvang van de bovenlokale/toeristische bezoekersstroom),
- te combineren met de vaste parameterset die in stap 5 is vastgesteld op basis van Normklasse III.

Omdat Rotterdam in stap 4 is aangemerkt als grote gemeente met een bovenlokale/toeristische marktfunctie, wordt de berekening opgebouwd uit twee vraagcomponenten:

- een lokale vraagcomponent op basis van de gemeentelijke populatie (P_m), en
- een bovenlokale/toeristische vraagcomponent op basis van het totale bezoekersvolume (T), gecorrigeerd met de vaste deelnameparameter θ .

Een afzonderlijk regionaal verzorgingsgebied (P_r) wordt daarbij niet gebruikt. De bovenlokale vraag wordt in normklasse III niet gemodelleerd als regionale instroom of opslag op de lokale vraag, maar rechtstreeks afgeleid uit het totale bezoekersvolume via een vast percentage (θ), volgens de systematiek van het rekenmodel.

Invoer uit eerdere stappen

Onderdeel	Variabele	Waarde	Herkomst
Gemeentelijke basisomvang	P_m	ca. 560.000 (18+)	Stap 1 – CBS (StatLine)
Toeristische/ bovenlokale druk	P_r	ca. 7–8 miljoen bezoekers/jaar	Stap 3 – regionale afbakening + CBS
Marktfunctie	T	Bovenlokaal/ toeristisch	Stap 4
Normklasse	—	III	Stap 5 (tabel 4.1)
Basisratio lokale vraag	α	1,186	Stap 5 (tabel 4.2, normklasse III)
Regionale deelnamefactor	β	0,205	Stap 5 (tabel 4.2, normklasse III)
Toeristische factor	θ	0,11	Stap 5 (tabel 4.2, normklasse III)
Normproductiviteit	NP	13.400 – 13.543 koopmomenten per coffeeshop per maand	Stap 5 (tabel 4.2)

Bij normklasse III wordt geen regionale deelnamefactor (β) en geen koopfrequentie per toerist (γ) toegepast. De bovenlokale vraag wordt rechtstreeks berekend als een vast percentage (θ) van het totale bezoekersvolume (T), overeenkomstig de in stap 5 vastgelegde parameterset.

Berekening van de afzonderlijke vraagcomponenten

A. Lokale vraag

De lokale vraag wordt berekend aan de hand van de gemeentelijke basisomvang en de bijbehorende basisratio voor de lokale vraag. De berekening luidt:

De berekening luidt: $Q_L = P_m \times \alpha$

Voor Rotterdam geldt:

$$Q_L = 565.000 \times 1,186 = 670.090 \text{ koopmomenten per maand}$$

Deze uitkomst geeft het aantal maandelijks koopmomenten dat wordt gegenereerd door inwoners van Rotterdam zelf binnen de relevante leeftijdsgroep (18+). Deze lokale vraag vormt de basiscomponent van de totale marktvaart en wordt in de vervolgstappen aangevuld met de bovenlokale/toeristische vraagcomponent.

B. Regionale vraag

De regionale vraag wordt berekend als: $Q_R = P_r \times \alpha$

Deze component is alleen toepasbaar indien in stap 3 een afgebakend regionaal verzorgingsgebied is vastgesteld en daarmee een afzonderlijke regionale populatie P_r kan worden ingevuld.

Voor Rotterdam is in stap 3 vastgesteld dat het verzorgingsgebied bovenlokaal van aard is en niet kan worden afgebakend tot een specifiek regionaal bevolkingsgebied. Daardoor wordt geen afzonderlijke regionale populatie P_r vastgesteld

Voor Rotterdam geldt:

$$P_r = 0 \quad Q_R = 0$$

C. Toeristische of overige bovenlokale vraag

Voor Rotterdam is in stap 4 vastgesteld dat sprake is van een bovenlokale/ toeristische marktfunctie. Dit betekent dat naast de lokale vraag ook een toeristische of andere bovenlokale vraagcomponent afzonderlijk in de berekening wordt betrokken.

Binnen het rekenmodel wordt toeristische vraag op dezelfde wijze gemodelleerd als regionale vraag, met als verschil dat geen regionaal verzorgingsgebied wordt afgebakend. In plaats van een regionale populatie P_r wordt gewerkt met het totale bezoekersvolume T , gecorrigeerd met een vaste deelnameparameter θ .

De toeristische of overige bovenlokale vraag wordt berekend als: $Q_T = \frac{T \times \theta}{12}$

Waarbij:

- T staat voor het totale aantal toeristische en overige bovenlokale bezoekers (vastgesteld in stap 3);
- θ staat vast percentage van deze bezoekers dat coffeeshopgebruik genereert (vastgesteld in stap 5, normklasse III);
- deling door 12 plaatsvindt om te komen tot koopmomenten per maand, conform de overige vraagcomponenten.

Voor Rotterdam geldt:

- $T = 7.500.000$ bezoekers per jaar
- $\theta = 0,11$

Daarmee volgt: $Q_T = \frac{7.500.000 \times 0,11}{12} = \frac{825.00}{12} = 68.750$ koopmomenten per maand

Totale vraag (scenario T)

Omdat Rotterdam in stap 4 is ingedeeld als bovenlokaal/ toeristisch, wordt de formule van scenario T toegepast:

$$Q_{tot} = Q_L + Q_R + Q_T$$

Voor Rotterdam geldt:

- $Q_L = 738.840$ koopmomenten per maand (lokale vraag)
- $Q_R = 0$ (geen regionale populatie P_r vastgesteld)
- $Q_T = 68.750$ koopmomenten per maand (toeristische/ bovenlokale vraag)

$$Q_{tot} = 670.090 + 68.750 = 738.840 \text{ koopmomenten per maand}$$

De aldus vastgestelde totale vraag Q_{tot} vormt de invoer voor de berekening van het benodigde aantal coffeeshops in onderdeel D, door deling door de normproductiviteit NP .

Omrekening naar benodigd aantal coffeeshops

Het benodigde aantal coffeeshops volgt uit de vaste formule: $N = \frac{Q_{tot}}{NP}$

Omdat in tabel 4.2 voor normklasse III een bandbreedte voor de normproductiviteit NP is vastgesteld, wordt gerekend met de onder- en bovengrens:

$$N_{\min} = \frac{Q_{tot}}{NP_{\max}} \quad N_{\max} = \frac{Q_{tot}}{NP_{\min}}$$

De waarde van Q_{tot} is de uitkomst van de voorgaande berekening. Voor Rotterdam is $Q_{tot} = 738.840$ koopmomenten per maand.

De waarden voor $N_{\min}$ en $N_{\max}$ worden ingevuld op basis van de parameterset die in stap 5 voor normklasse III is vastgesteld en vastgelegd in tabel 4.2. Voor Rotterdam geldt:

$$N_{\min} = 13.400 \quad N_{\max} = 13.543$$

Ondergrens (hoge productiviteit): $N_{\min} = \frac{738.840}{13.543} = 54,6$

Bovengrens (lage productiviteit): $N_{\max} = \frac{738.840}{13.400} = 55,1$

Uitkomst stap 6:

Dit resulteert in een berekende behoefte van circa 55 coffeeshops, oftewel een bandbreedte van 55 tot 56 coffeeshops.

Vergelijking met de praktijk

De toepassing van het rekenmodel op Rotterdam leidt tot een totale vraag van 738.840 koopmomenten per maand. Op basis van de voor Rotterdam geldende parameterset (normklasse III) resulteert dit in een benodigd aantal coffeeshops van circa 55, met een bandbreedte van 55 tot 56 coffeeshops, afhankelijk van de gehanteerde onder- en bovengrens van de normproductiviteit.

Het feitelijk aantal coffeeshops in Rotterdam bedraagt 38. Daarmee ligt het bestaande aanbod substantieel onder de door het rekenmodel berekende bandbreedte. Dit rekenvoorbeeld laat zien dat het rekenmodel, toegepast volgens de vastgelegde stappen, classificaties en vaste parameters, expliciet inzichtelijk maakt in welke mate het feitelijke aanbod afwijkt van de berekende behoefte bij een grote gemeente met een bovenlokale marktfunctie. Daarbij wordt de bovenlokale en toeristische vraag niet impliciet verondersteld, maar transparant en reproduceerbaar meegenomen via een vaste deelnameparameter, zonder toevoeging van aanvullende aannames of lokale correcties.

7. Methodische verantwoording

7.1 Aanleiding en doelstelling

Dit rekenmodel is ontwikkeld vanuit een praktisch én juridisch probleem: gemeenten hanteren in beleid vaak een maximaal aantal coffeeshops, maar de onderbouwing daarvan varieert sterk. Regelmatig ontbreekt een transparante koppeling tussen (i) de feitelijke vraag, (ii) de bovenlokale component, en (iii) de capaciteit per coffeeshop. Daardoor is vaak niet controleerbaar of een maximaal aantal berust op een benadering die vergelijkbaar is met de aanpak in onafhankelijk onderzoek.

Het doel van het rekenmodel is daarom niet om een “juist” aantal coffeeshops normatief voor te schrijven, maar om:

- een herleidbare en reproduceerbare berekeningswijze te bieden;
- inzichtelijk te maken welke aannames/parameters bepalend zijn voor de uitkomst;
- zichtbaar te maken waar de berekening eindigt en waar beleid begint;
- een gemeentelijk maximum te kunnen toetsen op consistentie met een empirisch georiënteerde onderzoekslogica.

Kort: het model is ontworpen als toetsings- en motiveringsinstrument, niet als beleidsautomaat.

7.2 Ontwerpprincipes: keuzes die vanaf het begin zijn vastgelegd

Bij de ontwikkeling zijn vijf ontwerpprincipes gekozen, omdat zij de kern vormen van de bureauonderzoeken én omdat zij nodig zijn voor bestuurlijke/juridische controleerbaarheid.

1. Scheiding tussen “feitelijke invoer” en “vaste parameters”

- Feitelijke invoer: populatie (P_m), verzorgingsgebied/populatie (P_r) en bovenlokale maatstaf (T).
- Vaste parameters: α , β , γ en NP per normklasse.

Keuze: parameters worden niet lokaal herberekend in stap 6.

Reden: lokale herberekening vereist detaildata die doorgaans niet beschikbaar is en zou leiden tot niet-reproduceerbare varianten (“rekenmodel op maat” per gemeente). Het model moet juist een vaste methodische basis bieden waarmee je beleidskeuzes kunt vergelijken.

2. Scenario-benadering in plaats van één uitkomst

Keuze: werken met scenario's L/R/T (lokale, regionale, bovenlokale/toeristische component).

Reden: bureauonderzoeken presenteren marktvraag niet als één absoluut getal, maar als scenario's/varianten. Beleidskeuzes (wel/geen instroom meenemen) zijn uitkomstbepalend. Het model maakt die keuze expliciet.

3. Normklassen als schakel tussen classificatie en berekening

Keuze: normklasse I–III koppelt omvang/marktfunctie aan vaste parametersets.

Reden: parameters uit een grote-stedencontext zijn niet één-op-één toepasbaar op regionale of lokale markten. Zonder normklassen zouden parameters ad hoc worden gekozen.

4. Bandbreedtes waar de bron dat rechtvaardigt

Keuze: NP (en waar relevant γ) wordt als bandbreedte gebruikt.

Reden: referentieonderzoeken leveren geen één vaste NP-waarde maar variëren per peiljaar/bronbestand en soms per scenario. Bandbreedtes zijn methodisch eerlijker en voorkomen schijnprecisie.

5. Afbakening berekening vs beleid

Keuze: het model stopt bij vergelijking met feitelijk aanbod en beleidsmaximum.

Reden: het model moet laten zien waar het beleid afwijkt van een berekende behoefte, maar mag die afwijking niet “wegmodeleren”. Anders verdwijnt de beleidskeuze in de techniek.

7.3 Afbakening van de relevante populatie (leeftijdsgroondslag)

Het rekenmodel sluit bij de vaststelling van de gemeentelijke basisomvang aan bij een afgebakende leeftijdsgroep, omdat prevalentie- en gebruiksgegevens voor cannabisgebruik niet betrekking hebben op de totale bevolking. In landelijke monitors en onderzoeksreeksen wordt cannabisgebruik gemeten onder volwassenen, waarbij verschillende leeftijdsafbakening worden gehanteerd (bijvoorbeeld 18+, 18–64 of 19–64). Toepassing van deze prevalentiecijfers op het totale inwonertal zou leiden tot een structurele overschatting van de vraag.

In het rekenmodel is daarom gekozen voor een consistente koppeling tussen populatie en vraagratio's: de populatie die als invoer wordt gebruikt (P_m) correspondeert steeds met de leeftijdsgroep waarop de gehanteerde

parameters zijn gebaseerd. Deze keuze waarborgt interne consistentie tussen populatieomvang en vraagratio's en voorkomt dat ratio's buiten hun geldige toepassingsbereik worden gebruikt.

Bij de ontwikkeling van het model is onderkend dat referentieonderzoeken niet altijd dezelfde leeftijdsafbakening hanteren. Waar dit het geval is, wordt deze afwijking expliciet gemaakt en methodisch verwerkt via de normklasse-indeling en de bijbehorende parametersets. Het rekenmodel beoogt daarmee geen uniforme leeftijdsdefinitie op te leggen, maar wel te voorkomen dat populatie en parameters onderling niet-vergelijkbaar worden toegepast.

7.4 Vaststelling van bovenlokale vraag en afbakening van het verzorgingsgebied

In de onderzochte bureauonderzoeken vormt het onderscheid tussen lokale en bovenlokale vraag een wezenlijk onderdeel van de marktanalyse. De omvang en herkomst van de coffeeshopvraag blijken sterk afhankelijk van de centrumfunctie van een gemeente, de spreiding van coffeeshops in de omgeving en de aanwezigheid van bezoekersstromen. Deze factoren worden in de onderzoeken niet uitsluitend kwantitatief benaderd, maar ook beleidsmatig en ruimtelijk geduid.

Het rekenmodel neemt deze benadering over door de vaststelling van bovenlokale vraag (stap 2) en de afbakening van het verzorgingsgebied (stap 3) primair als structurerende stappen vorm te geven. In deze stappen wordt niet gerekend, maar vastgelegd of en op welke wijze bovenlokale vraag een rol speelt. Daarmee wordt voorkomen dat bovenlokale instroom wordt gekwantificeerd op basis van veronderstellingen waarvoor geen feitelijke onderbouwing beschikbaar is.

Bij regionale markten wordt de bovenlokale vraag gekoppeld aan een afgebakend verzorgingsgebied met een afzonderlijke populatie (P_r). Bij bovenlokale of grootstedelijke markten is een dergelijke afbakening niet altijd mogelijk of zinvol, omdat instroom diffuus en bovenregionaal van aard is. In die gevallen wordt de bovenlokale component in het rekenmodel niet via een regionale populatie gemodelleerd, maar verwerkt via vaste parameters die aansluiten bij de wijze waarop deze instroom in referentieonderzoeken is benaderd.

7.5 Differentiatie in de toepassing van β per normklasse

In het rekenmodel heeft de parameter β geen uniforme betekenis voor alle normklassen. Deze differentiatie is het gevolg van verschillen in de wijze waarop bovenlokale instroom in de referentieonderzoeken wordt gekwantificeerd.

Bij normklasse II (regionale markt) wordt β toegepast als deelnamefactor op de bevolking van het afgebakende verzorgingsgebied (P_r). Deze toepassing veronderstelt dat de herkomst van bovenlokale gebruikers in hoofdzaak regionaal is en dat deze regio demografisch kan worden afgebakend.

Bij normklasse III (bovenlokale/toeristische markt) is deze veronderstelling niet houdbaar. In grootstedelijke contexten is de bovenlokale instroom niet eenduidig herleidbaar tot een regionaal bevolkingsaantal. In de onderzochte bureauonderzoeken wordt deze instroom daarom niet gemodelleerd via een afzonderlijke regionale populatie, maar als een aandeel van de totale vraag. In het rekenmodel wordt deze benadering overgenomen door β toe te passen als opslagfactor op de lokale vraag (Q_L).

Deze differentiatie is expliciet vastgelegd in de toelichting bij tabel 4.2 en in de rekeninstructies van stap 6. Daarmee wordt voorkomen dat één uniforme formule wordt toegepast op markten met wezenlijk verschillende structuurkenmerken.

7.6 Toeristische en overige bovenlokale vraag (Q_T)

Het rekenmodel voorziet in de mogelijkheid om toeristische of overige bovenlokale vraag afzonderlijk te berekenen via de component Q_T . In tegenstelling tot een benadering op basis van koopfrequenties per toerist, wordt deze vraag in het model gemodelleerd als een vast percentage van het totale bezoekersvolume (T) dat coffeeshopgebruik genereert. Deze keuze is bewust gemaakt om te voorkomen dat algemene bezoekers- of toerismecijfers rechtstreeks worden vertaald naar koopmomenten, wat zou leiden tot structurele overschatting van de vraag en tot niet-toetsbare aannames over individueel koopgedrag.

De parameter θ (vastgesteld op 11%) drukt het aandeel van het totale bezoekersvolume uit dat, gelet op de orde van grootte van toeristische en bovenlokale effecten in bestaande bureauonderzoeken, redelijkerwijs kan worden toegerekend aan coffeeshopgebruik. Deze waarde is afgeleid door de verhouding tussen lokale vraag en totale vraag (inclusief bezoekers) in grootstedelijke referentieonderzoeken – met name Amsterdam en Rotterdam – te herleiden tot een uniforme deelnamefactor. Daarmee wordt aangesloten bij de empirisch vastgestelde orde van

grootte van bovenlokale effecten, zonder aannames te doen over verschillen in koopfrequentie tussen gemeenten of typen bezoekers.

Door te werken met één vast percentage wordt de toeristische of bovenlokale vraag op consistente en reproduceerbare wijze in het rekenmodel opgenomen.

7.7 Beperking van lokale herberekening van vraagparameters

Het rekenmodel is nadrukkelijk niet opgezet als een instrument om per gemeente zelfstandig prevalentiecijfers, koopfrequenties of aankoopkanalen te herberekenen. Dergelijke herberekeningen vereisen gedetailleerde onderzoeksdata en meetinstrumenten waarover gemeenten en beleidsanalyses in de regel niet beschikken. Het lokaal reconstrueren van deze parameters zou daarom onvermijdelijk leiden tot aannames die niet verifieerbaar zijn en die sterk kunnen verschillen per gemeente.

Om die reden wordt in het rekenmodel gewerkt met vaste parametersets (α , β , θ en NP) die zijn afgeleid uit empirisch bureauonderzoek en die per normklasse zijn vastgelegd. Deze parametersets leggen de in onderzoek vastgestelde verhoudingen tussen populatie, vraag en capaciteit vast en worden bij toepassing van het model niet lokaal aangepast. Lokale variatie wordt uitsluitend verwerkt via feitelijke invoerwaarden, zoals de omvang van de gemeentelijke populatie (P_m), het regionale verzorgingsgebied (P_r) en – indien van toepassing – het bezoekersvolume (T).

Deze keuze borgt dat het rekenmodel reproduceerbaar en intergemeentelijk vergelijkbaar blijft en voorkomt dat de uitkomst afhankelijk wordt van niet-verifieerbare of beleidsmatig gekleurde lokale aannames. Daarmee blijft het model binnen de grenzen van wat op basis van beschikbare gegevens methodisch én bestuursrechtelijk verdedigbaar is en wordt schijnprecisie voorkomen.

7.8 Aandachtspunten voor verdere aanscherping en toepassing

Hoewel het rekenmodel methodisch aansluit bij de onderzochte bureauonderzoeken, zijn bij de ontwikkeling enkele aandachtspunten geïdentificeerd die bij toekomstige toepassing of doorontwikkeling expliciet kunnen worden uitgewerkt.

Ten eerste vraagt de consistentie van de leeftijdsgrondslag per normklasse blijvende aandacht, met name bij normklasse III, waar referentieonderzoeken verschillende leeftijdsafbakening hanteren. Bij toepassing van het model dient steeds te worden geborgd dat populatie en parameters op dezelfde leeftijdsbasis zijn afgestemd.

Ten tweede kan de definitie van toeristische of bovenlokale druk (T) verder worden aangescherpt door expliciete bron- en afbakeningscriteria vast te leggen. Dit kan de toepasbaarheid van Q_T vergroten zonder afbreuk te doen aan de methodische voorzichtigheid.

Ten derde verdient het aanbeveling om de rekeninstructies per normklasse expliciet te blijven onderscheiden, met name waar het gaat om de toepassing van β . Dit voorkomt interpretatieverschillen bij gebruik van het model door derden.

7.9 Methodische positionering van het rekenmodel

Het rekenmodel is ontwikkeld als een gestructureerde vertaling van de rekenkundige logica die in onafhankelijk bureauonderzoek wordt toegepast. Het model abstraheert deze logica tot een vaste stappenreeks met expliciete classificaties en parameters, waardoor inzichtelijk wordt hoe keuzes in afbakening en marktindeling doorwerken in de uitkomst.

Afwijkingen ten opzichte van afzonderlijke referentieonderzoeken zijn het gevolg van noodzakelijke harmonisatie om het model algemeen toepasbaar en toetsbaar te maken. Het model beoogt niet de plaats in te nemen van empirisch onderzoek, maar biedt een kader om gemeentelijke keuzes te beoordelen op consistentie met de onderzoekspraktijk en om zichtbaar te maken waar beleidsmatige afwegingen een rol spelen.

Door deze positionering kan het rekenmodel worden gebruikt als instrument voor motivering, vergelijking en toetsing, zonder dat het pretendeert zelf nieuwe empirische vaststellingen te doen.

Bijlagen

Tabellen

Tabel 4.1 – Classificatie normklassen

Normklassen

Op basis van de beschikbare onderzoeken worden de volgende normproductiviteitsklassen onderscheiden:

1. **Normklasse I** – lokale markt, kleine/middelgrote gemeente
Van toepassing op gemeenten met een overwegend lokale markt en beperkte instroom. De normproductiviteit ligt hier relatief lager, doordat de vraag gelijkmatiger is gespreid en de piekbelasting beperkter is.
2. **Normklasse II** – regionale markt, middelgrote/grote gemeente
Van toepassing op gemeenten met een structurele regionale instroom. De normproductiviteit ligt hoger dan in normklasse I, doordat coffeeshops een groter verzorgingsgebied bedienen. Deze normklasse omvat ook grote steden waarvan uit onderzoek blijkt dat de coffeeshopvraag primair lokaal en regionaal is georiënteerd, zonder dominante toeristische component.
3. **Normklasse III** – bovenlokale/toeristische markt, grote gemeente
Van toepassing op gemeenten met een substantiële en structurele bovenlokale of toeristische vraag. De normproductiviteit ligt hier het hoogst, omdat de vraag sterk geconcentreerd is en coffeeshops een groot aantal koopmomenten per vestiging verwerken.

Omvangklasse	Marktklasse	Toepasselijke normklasse
Klein	Lokaal	Normklasse I
Middelgroot	Lokaal	Normklasse I
Middelgroot	Regionaal	Normklasse II
Groot	Regionaal	Normklasse II
Groot	Bovenlokaal	Normklasse III

Tabel 4.2 – Parameters per normklasse

Eenheden:

- α = koopmomenten per maand per inwoner (relevante populatie)
- β = deelnamefactor van het regionale verzorgingsgebied (aandeel van P_r dat gebruikmaakt van coffeeshops in de gemeente)
- θ = aandeel (percentage) van toeristische/bovenlokale bezoekers dat coffeeshopgebruik genereert (vaste parameter)
- NP = koopmomenten per coffeeshop per maand (bandbreedte)

Normklasse	Gemeentetype	Marktfunctie	α Basisratio lokale vraag	β Regionale deelname	θ Toeristische deelname	NP Normproductiviteit (bandbreedte)
I	Klein/ middelgroot	Lokaal	0,552	-	-	13.400–13.693
II	Middelgroot	Regionaal	0,552	0,436	0,11*	13.400–13.693
III	Groot	Bovenlokaal/ toeristisch	1,186	0,436**	0,11*	13.400–13.543

Toelichting:

- β wordt alleen toegepast als $P_r > 0$ (er is een regionaal verzorgingsgebied vastgesteld).
- θ wordt alleen toegepast als $T > 0$ (er is een toeristisch/bovenlokaal bezoekersvolume vastgesteld)
- Normklassen bepalen alleen de parameterwaarden; het scenario bepaalt welke componenten worden gebruikt.

* $\theta = 0,11$ is een uniforme deelnameparameter voor de toeristische/bovenlokale component (QT).

** β kan ook bij normklasse III worden gebruikt als er wél een afgebakend P_r is vastgesteld; anders blijft β buiten toepassing.

Tabel 4.2 bevat de vaste parametersets per normklasse die in stap 5 zijn vastgesteld op basis van referentieonderzoeken. Deze parametersets vormen de enige toegestane invoer voor de berekeningen in stap 6 en worden daar toegepast volgens de per normklasse vastgelegde rekeninstructies.

Definities van variabelen

Voor de berekening worden de volgende variabelen gebruikt:

- **P_m** : het aantal inwoners in de relevante leeftijdsgroep van de gemeente zelf (vastgesteld in stap 1; doorgaans op basis van CBS-gegevens). Deze variabele vormt de basis voor de berekening van de lokale vraag.
- **P_r** : het aantal inwoners in de relevante leeftijdsgroep van het regionale verzorgingsgebied buiten de gemeente (vastgesteld in stap 3). Deze variabele wordt uitsluitend gebruikt indien in stap 4 is vastgesteld dat sprake is van een regionale markt (normklasse II).
- **T** : de omvang van het totale bezoekersvolume (toeristische en overige bovenlokale bezoekers) dat potentieel coffeeshopgebruik kan genereren. Deze variabele wordt uitsluitend gebruikt indien in stap 4 is vastgesteld dat sprake is van een bovenlokale/toeristische markt (scenario T). Indien dit niet het geval is, wordt T op nul gesteld.
- **α** : de basisratio voor lokale vraag, uitgedrukt in het aantal koopmomenten per maand per inwoner in de relevante leeftijdsgroep. Dit is een vaste parameter uit tabel 4.2 en afhankelijk van de normklasse van de gemeente.
- **β** : de regionale deelnamefactor. Deze vaste parameter uit tabel 4.2 wordt uitsluitend toegepast bij normklasse II (regionale markt) en geeft het aandeel van de regionale bevolking P_r weer dat daadwerkelijk gebruikmaakt van coffeeshops in de gemeente.
- **θ** : de toeristische deelnameparameter. Dit is een vast percentage dat het aandeel van het totale bezoekersvolume (T) weergeeft dat coffeeshopgebruik genereert. θ wordt uitsluitend toegepast bij scenario T en wordt gebruikt om toeristische of overige bovenlokale vraag als een zelfstandige vraagcomponent Q_T te berekenen.
- **NP** : de normproductiviteit, uitgedrukt in het aantal koopmomenten per coffeeshop per maand. Deze parameter is vastgelegd als vaste waarde of bandbreedte in tabel 4.2 en is afhankelijk van de normklasse.

Formules

Vraag formules:

- **Lokale vraag**
 $Q_L = P_m \times \alpha$
- **Regionale vraag**
 $Q_R = P_r \times \alpha \times$
- **Toeristische of overige bovenlokale vraag**
 $Q_T = \frac{T \times \theta}{12}$

Totale vraag formules per scenario:

- **Scenario L (uitsluitend lokaal)**
 $Q_{tot} = Q_L$
- **Scenario R (lokaal + regionaal)**
 $Q_{tot} = Q_L + Q_R$
- **Scenario T (lokaal + regionaal + toerisme/bovenlokaal)**
 $Q_{tot} = Q_L + Q_R + Q_T$

Het benodigde aantal coffeeshops volgt uit:

- $N = \frac{Q_{tot}}{NP}$

Berekening brandbreedte:

- $N_{\min} = \frac{Q_{tot}}{NP_{\max}}$
- $N_{\max} = \frac{Q_{tot}}{NP_{\min}}$